

TERENTIUS KÉT KOMÉDIÁJA

**PUBLIUS
TERENTIUS AFER
KÉT KOMÉDIA**

AZ ÖNKÍNZÓ
TESTVÉREK

fordította Bálint Gábor

B u d a p e s t
2 0 1 5

Publius Terentius Afer

Róma egyik legismertebb vígjátékszerzője afrikai, karthágói származású volt – ezért hívták Afernek –, és eredetileg a Terentius család rabszolgájaként került Rómába. Születési éve bizonytalan, Kr.e. 195 vagy 185. A közepes termetű, sovány, sötét bőrű fiatalembert tehetsége és szépsége miatt gazdája, Terentius Lucanus taníttatta majd felszabadította, ekkor kapta a teljes római nevét.

Ez a kor volt Rómában az az időszak, amikor – a 2. és a 3. pun háború között – mélyreható politikai, társadalmi és kulturális változások történtek az immár a Mediterráneum legerősebb államává nőtt köztársaság életében.

Terentius kapcsolatban állt az ún. Scipio-körrel, vagyis azokkal a római családokkal, amelyek elfogadták a görög kultúrát, és terjeszteni kívánták Rómában. Ők támogatták a művei megírásában illetve előadásában, hiszen egy dráma színre kerülése akkoriban mindig valamilyen hivatalos állami ünnepség részeként történt, amelyeket a köznapi élet rendjéért felelős tisztviselők, az *aedilisek* rendeztek.

Hat vígjátékot írt, amelyek Kr.e. 166 és 160 között kerültek a közönség elé. Ezek többsége sikert aratott, s a hagyomány szerint lánya már egy római lovaghoz ment feleségül. Hatodik színműve bemutatása után, 160-ban görög tanulmányútra indult, de onnan már nem tért vissza.

Ahogy ez abban a korban szokásos volt Rómában, Terentius színdarabjai is egy (vagy több) görög minta után készültek, a mai fogalmaink szerint tehát inkább át-dolgozásnak számítanak. Ezt a műfajt nevezték *fabula palliata*-nak, vagyis “görög ruhában” eljátszott, a görög életmódot bemutató komédiának.

Terentius már az eredeti darabok kiválasztásánál is meghatározott szándékok vezették: főleg a görög újkomédia legnagyobb mesteréhez az athéni Menandroshoz nyúlt vissza, s művei közül is olyanokat választott ki, amelyek egyfajta magasabb erkölcsiséget képviseltek. Maga az újkomédia mint műfaj is meglehetősen egyforma, állandó történetekkel és figurákkal szolgált: ezen belül Terentius hat komédiájának témája fokozottan ilyen. Műveiben az emberek közötti kapcsolatokat, főleg a idősebb és ifjabb nemzedékek viszonyát kívánta bemutatni, ezért elsősorban nem a történet, hanem a jellemábrázolás terén alkotott Menandrosszal egyenértékű, és az európai drámairodalomra nagy hatást gyakorló színműveket. Nem ritkák nála a gyerekeik boldogságáért küzdő apák, jóindulatú anyósok, és becsületes örömlányok.

Terentius kedvelte a jellemekben gazdag, bonyolultabb meseszöveget, igyekezett két szerelmes- vagy házaspárt színre vinni, amelyek története természetesen szorosan kapcsolódik egymáshoz. Ha nem volt ilyen az alapul vett komédiában, akkor ő maga tette bele, esetleg egy teljesen más műből átvéve. Gyakorta kellett mentegetőznie e – kontaminációnak nevezett – módszere miatt, jöllehet korábban más költők is alkalmazták ezt. Máskor a plágium vádjá miatt kellett védenie magát:

ha korábban lefordítottak egy görög művet latinra, annak újra feldolgozása már lopásnak számított.

Terentius az előbeszédet nem arra használta mint elődei: nem a komédia „meséjét” mondta el előre, hanem a színrevitel nehézségeiről, a többi költőhöz való viszonyáról szól, illetve azok támadásait hárítja el. Úgy tűnik, hogy legnagyobb ellenlábasa egy bizonyos Luscus Lanuvinus nevű szerző volt, aki a költők céhének képviselőjeként támadta Terentiust.

A cselekmény egyes fordulatai tehát valóban meglepetésként érhatték a nézőket – ez a változtatás azonban sokkal elmélyültebb figyelmet kívánt tőlük. Az előbeszédet a kor ismert színházi vállalkozója, Ambivius Turpio mondta el az előadások elején. Nem tisztázott, hogy a bemutatókra vonatkozó adatokban, az ún. *didascaliákban* a neve mellett hagyományozódott Praenestinus a társa volt-e, vagy egy későbbi előadás színrevivője.

Terentius nyelve és stílusa sokkal csiszoltabb mint pl. nagynevű elődjéé, Plautusé. A durva, köznapi vicceket, a harsány komikumot ironiával helyettesítette. A kor természetes társalgási nyelvén írt, de igyekezett a köznapi beszéd stílusát megnesemesíteni, s ezáltal már a Kr. e. első századi klasszikus latin próza felé egyengeti az utat.

A komédiáit zenekísérettel adták elő, de ennek alkalmazásában is visszakanyarodott a görög újkomédia módszereihez. Míg Plautus bonyolult időmértékű „áriákat” alkalmazott műveiben, amelyek így, a mi szemünkben inkább operettjellegűek lehettek, Terentius ezeket elhagyta, komédiáiban többségben vannak az egyszerű *iambicus senarius*ok (hat jambus), amelyeknél nem volt zenekíséret, illetve a cselekmény fordulópontjain alkalmazott *iambicus* és *trochaicus septenarius*ok (hét és fél jambus/trocheus) illetve *octonarius*ok (nyolc jambus/trocheus), amelyeknél fuvola adta a kíséretet. Ez az antikvitásban elterjedt kettős fuvola volt, a két cső fajtája (hossza) szerint lehetett „egyforma” vagy „felemás” stb.

Plautusszal ellentétben Terentius hamarosan iskolai szerzővé vált, műveit tanították, tanulmányozták, kommentálták, s ez hozzájárult ahhoz, hogy valamennyi műve teljes egészében fennmaradt.

*

Az európai színműirodalomra oly nagy hatással lévő szerzőnek az összes komédiája – ellentétben a legtöbb nyugati országgal – magyarul csak egy alkalommal került az olvasó kezébe, s ráadásul az 1895-ben Kis Sándor fordításában megjelent kiadás ma már hozzáférhetetlen az olvasó számára, és ez távolról sem számított – már a maga korában sem – megfelelőnek, sem formai, sem tartalmi szempontból, s az azóta eltelt idő alatt pedig egyébként is teljesen elavult.

A 20. század közepén Meller Péter, Maróti Egon és Kárpáty Csilla foglalkozott Terentius-művek átültetésével. Tudomásom szerint sem a régi, sem ezeket az új fordításokat nem adta elő egyetlen magyar színház sem.

Ebben a kötetben a költőnek az a két komédiája jelenik meg, amelyeket eddig nem olvashattunk teljes egészében, modern fordításban magyarul.

A színpadi utasítások természetesen nem Terentiustól származnak, ahogy a felvonásokra, jelenetekre való beosztás sem – ez utóbbiakat csak oldalt, a sorok száma közé „elrejtve” találja meg az olvasó. A „félre” jelzést elhagytam, ehelyett a zárójelbe tett szöveg jelzi, hogy a szereplő csak magában mond valamit.

Terentius latin helyesírással írta a görög neveket, ami furcsának hat a magyar olvasó számára. Ilyen pl. a férfinevek –a, vagy éppen a görög kicsinyítőképzős női nevek –ium végződése stb. Ebben a kötetben „visszagörögösítve”, s a szükséges helyeken ékezetekkel ellátva közlöm a tulajdonneveket, hogy így az időmértékes szövegek „skandalását” is megkönnyítsem.

Terentius és kora

- 195 k. Karthágóban (?) megszületik a későbbi Terentius Afer. Hannibal száműzetésbe vonul.
194. Először mutatnak be színműveket a *Ludi Megalensesen*.
191. Előadják Plautus *Pseudolus* című komédiáját.
186. A Bacchanália-botrány, Bacchus kultuszának betiltása.
- 186 után Előadják Plautus *Casina* című komédiáját.
- 184 k. Plautus meghal.
184. M. Porcius Cato censor lesz.
179. Megépül Róma első, állandónak szánt színháza, de csak pár évig áll. Az előadások egyébként alkalmi faépítményekben zajlanak.
170. Megszületik L. Accius tragédiaíró.
169. L. Aemilius Paullus praetorsága. Előadják Ennius utolsó tragédiáját, a *Thyestest*. Ennius meghal.
168. Meghal Caecilius vígjátékíró, akinek műveit L. Ambivius Turpio társulata adta elő. A hagyomány szerint még elolvasta Terentius első színműkísérleteit, és talán Turpióval is megismertette.
168. őszi. Aemilius Paullus legyőzi Perseus makedón királyt, akinek a könyvtárát Rómába hozzák.
167. Paullus diadalmenete. Rómába érkezik Polybios, a történetíró. Talán ekkor mutatják be Pacuvius tragédiaírónak a hadvezérről írt színművét.
166. ápr. A *Ludi Megalensesen* Turpio társulata előadja az *Andriát*.
165. ápr. A *Ludi Megalensesen* előadják a *Hecyrát*. Az előadást félbeszakítják, így a darab megbukik.
163. ápr. A *Ludi Megalensesen* előadják a *Heautontimorumenost*.
161. ápr. A *Ludi Megalensesen* előadják az *Eunuchust*. Az előadást még aznap megismétlik, Terentius nyolcezer sestertiumot kap érte.
161. szept. A *Ludi Romanin* előadják a *Phormiot*.
160. Aemilius Paullus temetési játékaiban előadják az átdolgozott *Hecyrát*. Az előadás félbeszakad, a darab újra megbukik.
160. Aemilius Paullus temetési játékaiban előadják az *Adelphoe*-t.
160. szept. A *Ludi Romanin* előadják harmadszor is a *Hecyrát*.
159. k. Görögországba utazik; hazatérés közben éri a halál.

Irodalomjegyzék

- Világirodalmi antológia I.* Szerkesztette Trencsényi-Waldapfel Imre. Budapest, Tankönyvkiadó, 1952. Terentius: *Testvérek* [részletek]. Fordította Meller Péter.
- P. Terenti Afri Phormio – P. Terentius Afer: *Az elősdi*. Latinul és magyarul. Fordította, a jegyzeteket és a kísérő tanulmányt írta Maróti Egon. Trencsényi-Waldapfel Imre bevezető tanulmányával. Budapest, Akadémiai K., 1961 (Görög és latin írók, 4.)
- Római vígjátékok. Plautus – Terentius.* A Terentius-darabokat Kárpáty Csilla fordította. Az előszót írta Kovács Endre. Budapest, Európa, 1961 (A világirodalom klasszikusai)
- Terence.* With an English translation by John Sargeant. In two volumes. London, Heinemann – Cambridge, Harvard UP, 1959 (Loeb classical library)
- The Hauton timorumenos of Terence.* With introduction and notes by E. S. Shuckburgh. London, Macmillan, 1877.
- The Adelphoe of Terence.* With introduction, notes, and critical appendix by Sidney G. Ashmore. London, Macmillan, 1896.
- Terentius: *Adelphoe*. A szöveget gondozta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Tegyei Imre. Budapest, Nemzeti Tankvk, 2004 (Auctores latini, 17.)

AZ ÖNKÍNZÓ

Heauton timorumenos

Előadták a Nagy Anyaistennő játékain,
Lucius Cornelius Lentulus és Lucius Valerius Flaccus
aedilis curulisok megbízásából,
Manius Juventius és Tiberius Sempronius consulsága alatt. [Kr. e. 163-ban]
Színre vitte Lucius Ambivius Turpio.
Zenéjét Flaccus, Claudius szolgája szerezte, az elején felemás,
majd végig egyforma fuvolákra.
Görög eredetije Menandrostól. A szerző második darabja.

Caius Sulpicius Apollinaris tartalmi kivonata a Kr. u. 2. századból

A hadseregbe kergette fiát, Cleiniast
(ki Antiphilát szerette) a túl szigorú szülő –
s megbánva tettét önmagát gyötörte az.
Később az apja tudta nélkül visszatért:
de Cleitiphónhoz (ő örömlányt szeretett).
Kívánta látni Antiphiláját Cleinias:
eljött az örömlány, mint a kedvese, s véle volt
a cselédnek öltözött Antiphila is. Titok
volt Cleitiphón apjának ez. Kicsalt Syros
(megvásárolni a szajhát) tőle tíz minát.
Antiphiláról kisült, hogy Cleitiphón huga:
elvette Cleinias, s megnősült Cleitiphón.

Személyek

CHREMÉS	attikai öreg
MENEDÉMOS	attikai öreg, Chremés szomszédja
CLEITIPHÓN	Chremés fia
CLEINIAS	Menedémos fia
SYROS	Cleitiphón szolgája
DROMÓN	Cleinias szolgája
SÓSTRATA	Chremés felesége
BACCHIS	hárfáslány
ANTIPHILA	Cleinias kedvese
DAJKA	Sóstrata szolgája
PHRYGIA	Bacchis szolgája

Szín

Falu Attikában, Athén mellett. Egyik oldalon Menedémos háza és földje, a
másikon Chremés háza, jobbra a városba vezető út

Előbeszéd

(egy kezdő színész helyett most kivételesen a színtársulat vezetője, Turpio mondja el)

Ha bárki furcsállná, hogy rám öregre a
költő egy ifjunak való dolgot bizott,
előbb ezt mondom el, s aztán a dolgomat.
A színművet, melyet mi most előadunk,
5 *Az önkínzót*, egyenest görögből vette át –
kettős cselekménnyé alakítva bár az egyszerűt.
Hogy új és pontosan mi ez – közöltem, azt
pedíglén, hogy görög szerzője meg ki volt,
ugyis tudjátok, mondanom felesleges.

10 Most pár szót arról, hogy miért én állok itt.
Védőbeszéd ez, nem csupán előbeszéd:
költőnk bírói vagytok és ügyvéde én.
A jó ügyvéd meg tudjon éppoly ékesen
beszélni, mint ahogy szeretné az, ki e
15 beszédet írta – mit most én előadok.
Rágalmazói azt terjesztik el, hogy ő
többféle görög művet keverve össze ír
kevés latint. E tényt nem is tagadja, nem
szégyelli, sőt, most szól: eztán is ezt teszi!
20 Jeles példák nyomán halad, s úgy véli, hogy
amit tehettek ők, az őneki is szabad.
Arról, mit a sanda vén poéta mondogat,
hogy hirtelen kezdett komédiákba, hisz’
nem ő tehetséges, csupán barátai:
25 ízlésetek döntsön s a véleményetek.
Ezért kívánom én, hogy keltsen bennetek
beszédem több jó érzését mint ellenkezést.
Legyetek jószívűek: növeljétek hírét
azoknak, kik hibátlan új színműveket
30 csinálnak. Ez nem áll az illetőre, ki
a múltkor színre vitte, hogy járókelők
elengednek futó szolgát – ez örület!
Kimondjuk más egyéb s nagyobb hibáit is
új művekben – ha áskálódik még tovább!

35 Figyeljetek s engedjétek meg azt nekünk,
hogy rendben adhassuk le kis történetünk.

40

Ne kelljen futkosó szolgát, dühödt apát,
falánk élösködőt, besúgó szemtelent,
fukar leánykereskedőt a végeig
nagy hangerővel, nagy hűhóval játszanunk.
Gondoljátok csak át: e kérelem jogos,
hogy itt a munkám némileg könnyebb legyen.
Az új írók a vént ma nem kimélik ám:
a sok munkát igénylő műveket én kapom,
a könnyebbet meg mindig csak más társulat.
E műben tiszta beszéd lesz. Egy ilyenben is
tapasztaljátok meg: tehetségem mit ér.

45

[Nem szabtam árat műveimnek én soha,
szentül vallottam, hogy legfőbb jutalmam ez:
ízlésetek szolgálni maximálisan.]

Nem szabtam árat műveimnek én soha
szentül vallottam, hogy legjobb jutalmam az,
hogy legjobban szolgáljam én ízlésetek.

Pénzéhesen sosem áraztam be műveim:
azt vallottam, tökéletes jutalmam az
ízlésetek tökéletes szolgálata.

[Nem szabtam árat játékomnak még soha
s legfőbb jutalmam, szentül vallottam, hogy az:
szolgálni mentől hívebben ízléseketek.]
Az ifjabbak számára példakép legyek:
örömet ne maguknak – nektek adjanak!

I.1. CHREMÉS *(beszél a háza kertjében keményen kapáló Menedémosnak)*

Bár ismeretségünk nem régi annyira –
mióta házam mellett vettél birtokot –
55 s nem is nagyon beszéltünk eddig túl sokat,
mégis szerénységed, s a szomszédság, melyet
félíg-meddig barátságnak tekintek én,
késztet, hogy szóljak bátran és barátilag:
nekem biz' úgy tűnik túlzás, amit csinálsz!
60 Korodhoz, helyzetedhez egyként nem való!
Az égre – és a földre! – mért művelsz ilyet?
Mi célod ezzel? Úgy hatvan körül lehetsz,
vagy több is, úgy vélem, s amerre lát a szem
nincs jobb és többet érőbb földje senkinek,
65 s szolgálád is épp elég van: ám helyettük itt
te – mintha egy se lenne – annyit dolgozol.
Sosem jövök ki reggel oly korán, sosem
megyek be késő este, hogy ne lássalak
kapálni, ásni, tenni ezt vagy azt. Tehát
70 sosincs nyugtod, önmagadra nem figyelsz.
Fogadni mernék, ez nem boldogság neked!
Az bánt tán, hogy szolgálád nem haladnak itt?
Ily sok munkával, mit te *erre* vesztegetsz,
ha őket nógatnád munkára: többre mész.

MENEDÉMOS *(továbbra is keményen kapál.)*

75 Chremés, elég időd lehet törődni a
más ember dolgával, mihez nincs is közöd.

CHREMÉS

Ember vagyok: közöm van minden emberhez.
Vedd úgy, hogy intelek, vagy kérdezősködöm.
Ha jó: csináljam én is – s óvjalak, ha rossz.

MENEDÉMOS

80 Ezt kell *nekem* tennem – te tégy, amint akarsz.

CHREMÉS

Kinek kell így kinozni önmagát?

MENEDÉMOS

Nekem.

CHREMÉS

Ha nagy bajod van, sajnálom – de mondd, mi az
mitől megérdemelted ezt a...

MENEDÉMOS

Jaj nekem!

CHREMÉS

85 Ne sírj. Akármilyen az, mondd el, hadd tudjam én.
 Ne titkolózz, ne félj, csak bízz meg bennem, és
 kapsz majd vigaszt, tanácsot és segédkezet.
 MENEDÉMOS
 Kivánnod tudni?
 CHREMÉS A fentiek miatt, igen.
 MENEDÉMOS
 Elmondom.
 CHREMÉS Ám kapádat tedd le addig is.
 Ne dolgozz annyit.
 MENEDÉMOS Nem teszem le.
 CHREMÉS Mért?
 MENEDÉMOS
 90 Ne teljen munka nélkül még egy pillanat
 sem itt.
 CHREMÉS Nem engedem, mondom. *(Elveszi tőle a kapát)*
 MENEDÉMOS Kár tenned ezt.
 CHREMÉS
 Jaj, ily nehéz kapát!
 MENEDÉMOS Ezt érdemeltem én.
 CHREMÉS
 No, kezd el hát.
 MENEDÉMOS Egyetlenegy ifjú fiam
 van... Ej, mit is beszélek! Van? Csak volt, Chremés!
 95 Nem is tudom, hogy van, vagy nincs.
 CHREMÉS Hogyhogy?
 MENEDÉMOS Figyelj:
 Van itt egy vén, szegény asszony, corinthosi.
 Lányába oly szerelmes lett, hogy szinte már
 nőül vette fiam. Mindezt tudtomon kívül.
 Mikor megtudtam ezt, nem épp humánusan
 100 kezdtém beszélni meggyötört lelkű fiam
 fejével, sőt gorombán, mint szokták az apák.
 Leszidtam mindennap: „Reménykedsz, hogy szabad
 vagy s bármit megtehetsz, amíg még él apád,
 s barátnődet meg egyszerűen elveszed?”
 105 Csalódsz, ha ezt hiszed. Nem ismersz, Cleinias.
 Fiamnak én addig kívánlak tartani,
 amíg hozzád méltót teszel – de ha nem: tudom
 én majd, hogy hozzáam méltót mit tegyek veled! –
 Ezt egy okozza ám: a sok semmittevés!

110 Ilyen korban nekem gondom nem nőkre volt:
én Ázsiát jártam, szegénységünk miatt.
Harcban szereztem ott tekintélyt és vagyont.”
A vége az lett, hogy majdnem-gyerek fiam,
folyton csak ezzel ütköztetve, engedett:
115 gondolva, hogy korom meg bölcsességem is
több, s jobban is tudom, mint önmagának ő.
Ment Ázsiába és zsoldosnak állt, Chremés!

CHREMÉS

Mit mondasz?

MENEDÉMOS Elszökött, három hónapja már.

CHREMÉS

Hibásak vagytok mindketten – habár, amit
120 ő tett, az becsületes s bátor lélekre vall.

MENEDÉMOS *(sóhajtvá folytatja)*

Mikor néhány barátjától megtudtam ezt,
úgy összetörtem és kétségbe estem ott,
hogy szinte félőrülten értem én haza.
Leültem. Szolga fut, lehúzza lábbelím,
125 emez siet, hogy megterítse asztalom,
amaz készíti ágyamat: mindegyik oly
serényen, hogy csökkentse ezzel gyászomat.
Elnézem ezt, s gondolkodom: hej, mennyien
szorgoskodnak, pedig csak egymagam vagyok.
130 Miattam ennyi szolga? Költsek ennyit én
magamra itthon, míg egyetlen gyermekem
kit éppen így megillet minden kényelem –
sőt jobban is, hiszen korához illik ez –
nincs itt: szegényt elűztem én méltatlanul.
135 Minden nyomorúságot megérdemeltem én,
ha ezt tettem. Tehát amíg hazája nincs,
s ínségben él a jogtalanságom miatt,
addig bűnhődöm érte itthon szolgaként:
semmit se költök, dolgozom, gyűjtök neki.
140 Így is teszek! Házamban semmit nem hagyok:
tálat, ruhát se! Összeszedve mindenem,
s szolgálmat – kivéve pár vidékit, akik
olcsók és csak földműveléshez értenek –
eladtam árverésen, és a házamat
145 kihirdettem, s kaptam tizenöt talentumot.
Megvettem ezt a földet, és itt dolgozom.

Eldöntöttem, Chremés, fiamhoz úgy leszek
méltányos, hogyha bűnömért megszenvedek.
150 És semmi boldogság nekem nem jár, amíg
épségben vissza nem tér, részesedni ő.

CHREMÉS
Lelked mélyén gyöngéd apának látlak én,
s ő engedelmes, hogyha jól bánnak vele.
De őt te nem jól ismerted, se téged ő:
155 így van, mikor nem nyílt eléggé életünk.
Sosem mutattad azt ki, mennyi ér neked,
s ő nem mert bízni benned, úgy mint kellene.
Lett volna így: nem történik meg ez veled.

MENEDÉMOS
Így van, bevallom: én hibáztam el nagyon.

CHREMÉS
Menedémos, én bízom, hogy jóra fordul és
160 épségben nemsokára újra láthatod.

MENEDÉMOS
Ó, bár adná az ég!

CHREMÉS Megadja. Most viszont
gyere át hozzám, megülni Bacchus ünnepét.

MENEDÉMOS
Azt nem lehet!

CHREMÉS Miért? Kérlek, kíméld magad
kicsit. Távol fiad sem ellenezné ezt.

MENEDÉMOS
165 Nem lenne szép, hogy őt munkába úztem, és
én meg nem dolgozom.

CHREMÉS Hát így határozol?

MENEDÉMOS
Így.

CHREMÉS Hát jó éjt.

MENEDÉMOS Neked is. *(Kapálgatva balra el)*

CHREMÉS Könnyekre indított,
úgy sajnálom szegényt... De már későre jár:
170 át kell hívnom másik szomszédom, Phániaszt
estére. Megnézem, hogy otthon van vajon?
(Jobbra el, de rögtön vissza is tér)
Nem kell őt hívni. Már átment, ahogy
beszéltük. Épp én váraкоztatom meg őt.
Megyek be már. De lám nyikordul épp kapunk.
Ki jön ki onnan? Arrébb lépek, meglessem. *(Elbújik az ajtó mögött)*

I.2. CLEITIPHÓN *(kilép a házból, visszaszól)*

175 Nincs mitől rettegned, Cleinias: nem késtek el nagyon még.
Biztos, hogy Syrosszal együtt ő megérkezik hamar.
Aggódnod felesleges tehát, ne kínozd már magadat!

CHREMÉS

Ej, kihez beszél fiam?

CLEITIPHÓN

Épp apám van itt, akit kerestem. – Jókor jössz, apám!

180 CHREMÉS

Jókor?

CLEITIPHÓN Ismered szomszédunkat, Menedémost?

CHREMÉS Ismerem.

CLEITIPHÓN

Fiáról is tudsz?

CHREMÉS Hallottam, hogy Ázsiában van.

CLEITIPHÓN Nem épp:
nálunk van.

CHREMÉS Mit beszélsz?

CLEITIPHÓN Most érkezett hajón, s meghívtam én
hozzánk vacsorára, merthogy kisgyerekkorunktól fogva jó
barátom ő nekem.

CHREMÉS Nagyon megörvendeztetett e hír!

185 Bárcsak Menedémos elfogadta volna meghívásomat,
hogy ott, minálunk én közöljem ezt váratlanul vele...
De most se késő még... *(Indulna Menedémos háza felé)*

CLEITIPHÓN Inkább ne tedd, apám, nem kellene...

CHREMÉS

Miért?

CLEITIPHÓN Mert még bizonytalan. Most jött: nem tudja mit tegyen.
Fél apja mérgétől, s tart attól, hogy mit érez most a lány,

190 kit úgy imád: miatta lett e zúr, s az elszökés.

CHREMÉS Tudom.

CLEITIPHÓN

Egy szolgát hozzá küldött most Athénbe, s véle ment Syros.

CHREMÉS

S mit mond?

CLEITIPHÓN Azt, hogy boldogtalan.

CHREMÉS Hát, nála jobban senki más.
Mi kéne még, mi boldogítaná? Hát nincs meg mindene?
Szülők, nagyváros, jó család, barátok, sok rokon, vagyon?

195 Igaz, hogy attól függ minő a birtokos természete:

ha jól használja, akkor üdv – ha erre nem képes: csapás!

CLEITIPHÓN

Az apja volt erőszakos mindig, s most attól tarthatunk
megint nagyon dühös lesz és ki tudja mit csinál...

CHREMÉS

Hogy ő...? (De hallgatók. Nem baj ha fél: előnyben apja lesz.)

CLEITIPHÓN

200 Mit mondasz?

CHREMÉS

Azt, hogy bármi volt, neki kellett volna túrnie.

Ha tán szülője túl kemény is volt e szenvedély miatt,
engedjen apjának: ki másnak engedjen, ha nem neki?

Úgy illik apja alkalmazkodjon, s nem ő apjához épp?...
Kiméletlennek festik? Ó nem az, mivel szigorban egy

205 minden szülő ám, még ha engedékeny is kicsit.
Bár nőzni folyton, inni folyton ők nem engedik fiuk,
s a költőpénzüket szűken mérik: mindezt jólétükért!

Mikor megadja önmagát az ész a szenvedély előtt,
következik, hogy elveinket, Cleitiphón, követni kell.

210 Hidd el, más rossz tapasztalásából okulni bölcs dolog.
CLEITIPHÓN

Ez így van...

CHREMÉS

Én megyek megnézni mit kapunk mi enni ma!
Te meg ne sétálj már sokáig, láthatod, hogy este van.

(Bemegy a házába)

II.1. CLEITIPHÓN

De rosszul ítélnék meg jó szülőink minket ifjakat!

215 Mind azt szeretné, hogy rögtön vénnek szülessen gyermeke,
s az ifjuság kínálta dolgokról ne is tudjon sosem!

Szabályuk az: milyen *ma* vágyuk, s nem milyen volt hajdanán.

Ha egyszer lesz fiam, megesküszöm: kiváló apja lesz!

Hibázhat ő, nem csak felismerem, meg is bocsátom én.

220 S más emberrel példálózgatni nem fogok, miként apám.

Ó, jaj nekem! Miket beszél az ember pár pohár után!

Így szólt: „Más rossz tapasztalásából okulni bölcs dolog.”

Ravasz!... Fogalma sincs, kinek mesélte el példázatát... (Letörve)

Amit barátnőm mondogat: „Hozz ezt! Adj azt!” jobban kísért!

Mit tudnék válaszolni én? Nincs más ki ily boldogtalan!

225 Mert Cleiniasnak is van ám elég sok gondja, mégis a

szerelme kedves és szerény, nem utcalányi trükkal él. (Büszkén)

Az enyém meg szenvedélyes, dévaj, örült, tékozló, tüzes! (Letörve)

Mit is szóljak? „Hát persze!” – Azt nem mondhatom: szegény vagyok!

Későn jövök csak rá – de még apám fülébe nem jutott.

II.2. CLEINIAS *(kilép Chremés házából)*

230 Ha minden rendben volna kedvesemmel, itt lennének ők,
tudom. De attól tartok, míg távol voltam, hű nem maradt.
Sok-sok körülmény egybevág növelve balsejtelveim:
az alkalom, hely, életkor, s gonosz, parancsoló anya,
ki nem figyel, csupán a pénzre!

CLEITIPHÓN Cleinias!

CLEINIAS Ó, jaj nekem!

CLEITIPHÓN

235 Vigyázz, apád háznépéből nehogy meglásson bárki is!

CLEINIAS

Vigyázok. Ám rosszat sejtek – nem is tudom mit pontosan...

CLEITIPHÓN *(gúnyosan)*

Előre dönts el, meg ne várd, amíg kisül: hogy áll ügyed!

CLEINIAS

Ha baj nem volna, rég itt lenne ő!

CLEITIPHÓN Itt lesz!

CLEINIAS Itt, itt!... Mikor?

CLEITIPHÓN

240 Tudod, hogy nem kis út! S a nők szokásait meg ismered:
egy év is eltelik, míg elkészülnek ők.

CLEINIAS Ó, Cleitiphón,
félek...

CLEITIPHÓN Nyugodj meg: itt jön már neked Dromón, s itt van Syros.

II.3. SYROS *(jobbrol jön Dromónnal, beszélgetésbe merülve, nem veszik észre amazokat)*

Azt mondd?

DROMÓN Bizony!

SYROS No nézd, amíg beszélgettünk, a nők
elmaradtak.

CLEITIPHÓN Itt van már a hölgyed, hallod, Cleinias?

CLEINIAS

Hallom végre, s látom is – jobban vagyok már, Cleitiphón!

DROMÓN *(Syroshoz)*

245 Hát nem csodálom: meg vannak pakolva, s jön velük
egy rakás cseléd.

CLEINIAS Cselédek? Honnan...?

CLEITIPHÓN Engem kérdezel?

SYROS *(Dromónhoz)*

Nem túl jó, hogy elmaradtak, annyi cucc van ott...

CLEINIAS Ajaj!

SYROS

Ékszerek, ruhák... S már este van, a járást sem ismerik.
 Ostobák vagyunk. Siess elébük vissza csak, Dromón.
 250 Menj, ne állj! *(Dromón jobbra el)*
 CLEINIAS Jaj, én boldogtalan, hogy így csalódní kell...!
 CLEITIPHÓN
 Mért mondd? Mi aggaszt már megint?
 CLEINIAS Ej, hogy mi, kérdezed?
 Láthatod: cselédek, ékszerek, ruhák – mikor csak egy
 kis cselédje volt... Hol szerzett ennyit ő?
 CLEITIPHÓN Már értelek.
 SYROS
 Szent egek! Milyen sereg! Házunkban ennyi el se fér!
 255 S mennyit esznek, mennyit isznak! Gazdánk lesz boldogtalan!
(Most veszi észre a két ifjút)
 Hopp, de látom, itt várnak ránk.
 CLEINIAS Van még hűség, istenem?
 Amíg – akár egy örült – hontalan bolyongtam érted én,
 te addig gazdagodtál, Antiphíla, s elveszejtenél!
 Miattad mentem szembe jó nevemmel és apámmal is!
 260 Előtte szégyen és bánat fog el, ki annyit prédikált
 efféle nőkről, óvott – s mégse bírt eltántorítani.
 Most megteszem! Már régen kellett volna, s nem csináltam így!
 Nincs senki ily boldogtalan...!
 SYROS *(Sssz, úgy látszik félreérti ő*
amit beszéltünk.) Cleinias, te rosszul ítéled meg ezt
 265 a lányt: az életmódja és a szíve is
 a régi, ezt mutatta sok jel énnékem.
 CLEINIAS
 Miről beszélsz?... Most semmit nem kívánok én
 jobban, mint azt, hogy csak hamis legyen gyanúm!
 SYROS
 Először is, hogy mindent jól megérts: a vén
 270 kit anyjának tartottak itt – nem anyja volt,
 s meghalt azóta. Útközben hallottam ezt:
 a másíknak mesélte ő.
 CLEITIPHÓN Másí? Ki az?
 SYROS
 Várj, hadd fejezzem ezt előbb be, Cleitiphón,
 s majd elmondom.
 CLEITIPHÓN De gyorsan!
 SYROS Hát először is.
 275 A házhöz érve, mikor kopogtatott Dromón,

egy vén anyó jött és nyitott kaput, s amíg
nyitotta már be is nyomult, s utána én.
Anyónk bezárt és rokkájához visszatért:
látszott, hogy itt ül ő, s itt tölti életét
280 ilyen munkával még távollétedben is.
Váratlanul leptük meg őket, Cleinias:
mert biztosan csak így ítélhetünk mi, hogy
a valóságban hogy telnek mindennapjai,
s valódi jellemét csak így mutatja meg.
285 Szorgos szövés közben találtuk ott a lányt,
szegényes, ócska gyászruhát viselve ült –
nyilván a mostohája volt e gyász oka –
Csak úgy magának öltözött, ékszer se volt
őrajta, és nem volt kifestve arca sem.
290 Haját se tűzte fel, simán takarta a
vállát... hát megnyugodhatsz.

CLEINIAS Kérlek, jó Syros,
örömhírt biztos ok nélkül ne mondj.

SYROS *(megismétli)* A vén
anyó gyapjút csévélt, s egy szolgálányka volt
velük, segített szőni: rossz, pecsétés és
295 rongyos ruhát viselt.

CLEITIPHON Ha így van, Cleinias,
s én elhiszem – ki van ma nálad boldogabb?
Hallod, hogy mit beszél: keményen dolgozik
mindenki ott, s ruhájuk piszkos és kopott...
Az ártatlanságának ez biztos jele,
300 mivel szabály a férfiak körében az,
hogy pénzt előbb a hölgyikék cselédje kap.

CLEINIAS
Kérlek, hazug játékokat ne játssz velem!...
Mikor nevem kimondtad ő mit válaszolt?

SYROS
Amint mondtuk, hogy itthon vagy, s itt várod őt,
305 a munkát abbahagyta rögtön, és egész
arcát azonnal ellepték a könnyei.

Hogy csak rád vágyott, ezt könnyen beláthatod.

CLEINIAS
Boldogságomban nem tudom, hogy hol vagyok!
S úgy féltem...

CLEITIPHON Tudtam én, hogy nem kell, Cleinias.

310 No áruld el, Syros, ki hát a másíku.

SYROS
Szerelmed az, Bacchis!

CLEITIPHÓN Hogyan?... Hogy Bacchis itt?
Ej gazember, hát hová hozod?

SYROS Hová? Hozzánk, haza.

CLEITIPHÓN
Ide? Apámhoz?

SYROS Őhozzá.

CLEITIPHÓN Pofátlan vakmerő!

SYROS Az ám, de
kockázat nélkül nagy dolgokat csinálni nem lehet.

CLEITIPHÓN

315 Itt az életemmel játszol, észrevetted, ostoba?!
Egy egész kicsiny hibát ha elkövetsz, végem nekem!...
Mit tegyek...?

SYROS No hát...

CLEITIPHÓN *(ráfőrmel)* Mi „hát”?

SYROS Elmondhatom?

CLEINIAS Hadd mondja el.

CLEITIPHÓN
Mondd.

SYROS Ez úgy van, mint mikor...

CLEITIPHÓN Sok kacskaringóval beszél
mindig ez!

CLEINIAS Syros, jól mondja. Hagyd el ezt, a tárgyra térj.

SYROS

320 Nem tudom szó nélkül hagyni: én nem érdemeltem ezt,
Cleítiphón! Kiállhatatlan vagy!

CLEINIAS *(Cleítiphónhoz, nyugtatva)* Meg kell hallgatni őt.
(Cleítiphón megadóan széttárja a karját)

SYROS
Kéne egy szerelmi affér, kéne pénz, hogy adj neki?
Ám egy kis kockáztatás sem kéne?... Ez bölcs gondolat...
hogyha bölcs olyanra vágyú, mely nem történhet sosem!

325 Vagy fogadd a jót a rosszal – vagy mindkettőt elveted.
Van tehát e két út: válassz köztük tetszésed szerint.
Bár az én kis tervem biztonságos és helyes, tudom.
Mert a hölgyed ellehet nyugodtan itt apád előtt,
s még a pénzt, melyet megígértél, azt is megszerezhetem.

330 Hányszor is rimánkodtál ezért nekem, s rágtad fülem...
Mást akarsz?

CLEITIPHÓN Ha jó... legyen!
 SYROS „Ha jó”? Csináljuk – s megtudod!
 CLEITIPHÓN
 Rajta hát, avass tervedbe.
 SYROS Úgy csinálunk, mintha ő
 Cleinias szerelme lenne.
 CLEITIPHÓN Szép! S sajátjával mi lesz?
 Mondjuk, hogy két nője van? Növeljük még a rossz hírét?
 SYROS
 335 Á, nem, őt anyádhoz visszük.
 CLEITIPHÓN Mért?
 SYROS Soká tart, Cleitiphón,
 míg mindent elmondok. Erre is van jó okom.
 CLEITIPHÓN Mese!
 Ebből nem tudom, miért vállaljak ennyi rettegést!
 SYROS
 Jaj, ha így remegsz, van más, szerintetek veszélytelen
 tervem is.
 CLEITIPHÓN Csináljuk úgy, az égre kérlek!
 SYROS Jó, legyen.
 340 Futok, szólok nekik, hogy menjenek haza. *(Úgy tesz, mintha indulna)*
 CLEITIPHÓN
 Hej, mit beszélsz?
 SYROS Minden félelmed elveszem,
 hogy alhass, két füled bedugva, gondtalan.
 CLEITIPHÓN *(Cleiniasnak)*
 Most mit tegyek?
 CLEINIAS Te? Hogyha jó...
 CLEITIPHÓN *(közbevág)* Mondd meg, Syros!
 SYROS
 Döntsd el. Holnap majd bánod, hogyha nem teszed.
 CLEINIAS *(folytatja)*
 345 ...adódik élj vele, míg lehet, nem tudhatod...
 CLEITIPHÓN
 Syros, segíts!
 SYROS Amit kérsz, azt teszem: megyek. *(Távolabb lép)*
 CLEINIAS
 ...alkalmad lesz-e még ilyen, vagy már sosem.
 CLEITIPHÓN
 Igaz, bizisten!... Hé, Syros!... Ej, Syros, Syros!
 SYROS *(visszafordul)*

(Hevül!) Mi kell?

CLEITIPHÓN Gyere vissza!

SYROS Itt vagyok. Mi van?

350 Nem tetszik ez se, azt mondod?

CLEITIPHÓN Dehogy, Syros!

Magam, szerelmem, hírnevem, mind rádbizom.

Kezedbe téve ügyünk, vigyázz, hogy jól ítélj!

SYROS

Nevetséges, hogy *engem* intesz, Cleitiphón.

Nem kisebb érdekem nekem se, mint neked.

355 E tervben hogyha bármi rosszul ütne ki,

te csak szidást kapsz – én korbácsütéseket...!

Szóval vigyáznom kell nekem *magamra* itt. (*Cleiniasra néz*)

De kérd meg, hogy hazudjon ez.

CLEINIAS Kérned se kell:

ilyen szükséghelyzetben meg kell tennem ezt

360 neked.

CLEITIPHÓN Valódi jóbarát vagy, Cleinias!

CLEINIAS

S nem szólja el magát?

SYROS Ki van tanítva jól.

CLEITIPHÓN

Csodálom, hogy rá tudtad erre venni őt:

a nagy kéréseket nem szokta elfogadni ám.

SYROS

A jó időben érkeztem hozzá, s ez a

365 legfőbb dolog. Találtam ott egy tiszt urat:

egy éjszakáért kuncsorgott szegény feje.

A lány viszont művészien bánt el vele:

hogy őt tüzelje, inkább engedett neked.

Hanem te meg cselünk hebrencsen el ne rontsd!

370 Apád ilyen dolgokban szemfüles, tudod,

s hogy gyenge szoktál lenni, azt meg én tudom.

Képes beszéd, kacsintgatások, krákogás,

sóhaj, köhintgetés, bólintgatás – tilos!

CLEITIPHÓN (*kérkedve*)

Dicsérni fogsz!

SYROS Légy óvatos.

CLEITIPHÓN Bámolni fogsz!

SYROS (*kinéz jobbra*)

375 Na végre már megérkezett a két leány!

CLEITIPHÓN *(elkesen már szaladna is)*

Hol? Hol?... Miért fogsz vissza?

SYROS Nem tiéd e nő!

CLEITIPHÓN

Apám előtt, tudom!... De itt kint...

SYROS Itt se már!

CLEITIPHÓN *(könyörögve)*

Engedd meg!

SYROS Nem lehet.

CLEITIPHÓN Csak egy kicsit...

SYROS Tilos!

CLEITIPHÓN

Köszönni...!

SYROS Légy eszednél, menj be már!

CLEITIPHÓN Megyek...

380 És ő...? *(Cleiniasra mutat)*

SYROS Marad.

CLEITIPHÓN Mázlista ipse!

SYROS Ej, mozogj!

(Cleitiphón bemegy Chremés házába.

A két lány jobbról jön, mögöttük a szolgálak csomagokkal)

II.4. BACCHIS *(Antiphilával beszélget, nem veszik észre amazokat)*

Istenemre, Antiphíla, én boldognak mondalak,

és dicsérlek, hogy szépségedhez méltók erkölcsaid.

Nem csodálkozom kicsit se, hogyha bárki megszeret:

engem tiszta jellemedről győzött meg beszéded is.

385 Ám ha életed sorát magamban meghányom-vetem,

s mind a nőkét, kik, miként te, egynek őrzik meg maguk:

hogy ti így éltek, mi meg nem így, az nem csodálható.

Nektek hasznos az, ha jók vagytok, s nekünk azt nem szabad:

hódolóink szépségünkért vonzódnak hozzánk csupán,

390 és ha elszállt az, szó nélkül elpártolnak máshoz ök.

Így, ha közben nem gyűjtöttünk, elhagyottan élhetünk.

Választhattok egyet, azzal élni végig éltetek,

Számotokra lesz egy férfi: végig *eggyel* élni, mely

jellemében megfelel, s ki mellétek szegődni kész,

kölcsönös figyelmük így köt össze férjet és nejét,

395 s nem jön közbe semmi, mely szerelmetek megbontaná.

ANTIPHILA

Mást nem tudok, de én mindig figyeltem arra, hogy

egymásban találjunk rá a kedvteléseinkre...

CLEINIAS

Ó,

te – drága Antiphíla! – te hoztál vissza csak hazámba, hisz minden nehézséget, mi engem ért, könnyen viseltem el, kivéve, hogy nem voltál énvelem!

400

SYROS

Bizony!

CLEINIAS

Jaj, nem birom,

Syros! Miért nem élhetem ki végre forró vágyaim?

SYROS

De hát, ismerve jó apád, még nem kevés baj vár terád.

BACCHIS *(észreveszi őket)*

Miféle ifju bámul ott miránk?

ANTIPHILA *(megtántorodik)*

Segíts, könyörgök, ah!

BACCHIS

Mi van veled?

ANTIPHILA

Végem van, istenem.

BACCHIS

Miért ájuldozol?

CLEINIAS *(felkiált, és megindul feléjük)*

405

Antiphila!

ANTIPHILA

Cleinias, te vagy?

BACCHIS

Kiről beszélsz?

CLEINIAS

Szerelmem! *(Átölelik egymást)*

ANTIPHILA

Drága Cleinias!

CLEINIAS

Hogy vagy, szivem?

ANTIPHILA

Jól, most hogy újra látlak.

CLEINIAS

Átölellek én

valóban, Antiphíla, és nem álom ez?

SYROS

Gyerünk be már, öreg gazdám régóta vár.

(Beterel mindenkit Chremés házába. Egy ideig üres a színpad)

III.1.

CHREMÉS *(kilép a házából)*

410

Már megvirradt. A szomszédhoz bezörgetek,

hogy tőlem tudja meg: megérkezett fia.

Ámbár az ifju még ellenzi, úgy tudom,

de látva: apja hogy kinozza önmagát

hogy elment – egy örömhírt mért is titkolunk?

415

Hiszen nem hárul már rá ebből semmi baj!

Tehát apját, ahogy tudom segítem én,

ahogy barátját is segíti, lám, fiam.

Más gondjait magától nem hárítja el:

hát támogassuk egymást így, mi vének is.

MENEDÉMOS *(kilép a házából, nem veszi észre a másikat)*

420 Most már biztos, hogy vagy természetem szerint
 születtem én nyomorra, vagy pedig hazug
 a mondás, hogy az idő enyhíti bánatunk.
 Hiszen nekem növekszik napról napra csak
 fiam miatti bánatom, s minél tovább
 425 van távol ő, annál inkább hiányolom.
 CHREMÉS
 No itt jön éppen, úgy látom. Megszólitom. –
 Köszöntelek, szomszéd! Egy hírt hozok neked:
 ennél jobbat nem is kívánsz te hallani!
 MENEDÉMOS
 Fiamról hallottál akármit, mondd, Chremés?
 CHREMÉS
 430 Él és egészséges.
 MENEDÉMOS Könyörgök, hol...?
 CHREMÉS *(a házára mutat)* Velünk.
 MENEDÉMOS
 Fiam?
 CHREMÉS Bizony!
 MENEDÉMOS Megjött?
 CHREMÉS Meg ám!
 MENEDÉMOS A Cleinias
 fiam?
 CHREMÉS Mondom!
 MENEDÉMOS Kérlek, vezess hozzá, gyerünk! *(Indulna)*
 CHREMÉS *(visszatartja)*
 Nem kívánja azt, hogy megtudd: visszajött.
 Kerül téged, hiszen hibája óta fél,
 435 hogy büntetésre hajló kedved egyre nőtt.
 MENEDÉMOS
 Nem mondtad, hogy mi van velem?
 CHREMÉS Nem.
 MENEDÉMOS Mért, Chremés?
 CHREMÉS
 Mert most a legrosszabb mindkettőtöknek az,
 ha lány szívűnek s gyengének mutatkozol.
 MENEDÉMOS
 Nem! Úgyis túl sokat voltam kemény apa!
 CHREMÉS Ej!
 440 A végletekbe csapva járod mind a két
 utad: fösvénykedel vagy bőkezűsködöl.

Te akkor és most egyazon hibát csinálsz.
Korábban el nem tűrted volna, hogy fiad
egy lányhoz járjon ám, kinek minden kicsiny
445 dolog kedvére volt, s elégedett velük!
Elűzted otthonról, s a lány meg kénytelen
volt hát közönséges módon keresni pénzt.
Most meg, mikor nagy költségek nélkül fiad
nem kapja meg: bármit megadsz? Mert tudd: e nő
450 jól felkészülve jött kizsákmányolni őt.
Vagy egy tucat cselédje hozta ám a sok
ruhát meg ékszer! Ennyi költséget bizony
a perzsa nagykirály se tudna állni tán
nemhogy te.

MENEDÉMOS Bent van ő is?

CHREMÉS Hát még kérdezed?
455 Vendégül kellett látnom őt – s kíséretét.
Még egy ilyen vendégség biztos tönkretesz!
Hogy mást ne említsek, csak kóistolóra hány
kancsó bor elfogyott! – „Öreg” – szól énnekem –
„Ez karcos egy nedű: hozass már másikat.”
460 Kibontva minden hordóm, minden amforám,
sürgött a ház – s csupán egyetlen éjjel ez!
Mi lesz veled, ha így folyik mindennap ám?
Bizisten, pénzed úgy elszáll, akár a füst,
szegény, Menedémos...

MENEDÉMOS Ezt sem bánom én: tegye.
465 Tűröm: fogyasszon, költekezzen, élje fel –
csak itt legyen velem.

CHREMÉS Ha így határozol
kezelni ezt a dolgot, azt javaslom én,
ne tudja meg, hogy így megengeded neki.

MENEDÉMOS

De mit tegyek?

CHREMÉS Csak ezt ne – jobb akármilyen más.
470 Haladjunk másfelé: hagyd hogy rászédjenek
a szolgák – úgyszólván ez történik, úgy tudom.
Titokban összeesküsznek maguk között.
Syrós a szolgáladdal sugdolózik: tervet ad
A két fiú elé. Inkább veszíts el így
475 hatvan minát akár, mint úgy csak egyet is!
Nem ám a pénz a lényeg itt, hanem hogy a

fiad minél kisebb veszéllyel kapja meg.
Ha rájön arra, hogy te inkább veszted el
480 az összes pénzed, birtokod meg életed,
mint hogy megint elengedd őt mellőled... ej!
Milyen nagy ablakot nyitsz pénzt dobálni ki!
S neked nem éppen kellemes lesz életed...
Az engedékenység az mindnyájunknak árt.
[Amit kigondolunk, rögtön kívánjuk is,
485 és nem figyeljük: ez helyes, vagy nem helyes.]
Ha nem hagyod, hogy tékozolj mindened,
s megálljt parancsolsz, azzal áll elő megint,
amely révén uralkodik feletted itt:
hogy elmegy ő tetőled – ezzel megfenyeget.

MENEDÉMOS

490 No lám... igaznak tűnik az, miről beszélsz...

CHREMÉS

Szememre nem jött álom, istenemre, mert
azon töprengtem, hogy térítsem meg fiad.

MENEDÉMOS

Hadd rázom meg kezed: barátom vagy, Chremés!

CHREMÉS

Azon vagyok.

MENEDÉMOS Tudod mit kérnék tőled én?

CHREMÉS

495 No mit?

MENEDÉMOS Tudjuk, hogy tervük az: becsapjanak.

Siettesd egy kicsit – hadd adjam már a pénzt,
s hadd lássam végre őt magát.

CHREMÉS

Siettetem.

Csak egy dolog késleltet. Símos és Critón,
két szomszédunk földjük határain vitáz:
500 s bírójuk én leszek. Megyek, szólok nekik,
más dolgom van, ma el nem dönthetem perük.
Rögtön jövök.

MENEDÉMOS Hálás vagyok. *(Chremés balra el)* Jaj, istenek!

Ilyen bizony mindannyiunk természete,
hogy jobban látjuk s ítéljük meg más ügyét,
505 mint önmagunkét. Tán azért, mert gátol az
öröm, vagy épp a bűbánát túlságosan.

Sokkal bölcsebb az én ügyemben nálam ő!

CHREMÉS *(visszatér)*

Kimentettem magam, hogy jusson rád időm.
Syrost kell hívnom egy kioktatásra most. –
510 Ki lép ki épp a házamból?... Te menj haza:
hogy együtt voltunk, meg ne lássa senkisé.
(Menedémos bemegy a házába)

III.2. SYROS (kilép Chremés házából, nem veszi észre a másikat)
De sok dolgom van!... Mégis megszerezlek én,
te pénz!... S a vén gazdát is rá kell szedni még...

CHREMÉS

Hát nem tévedtem én, hogy ezt tervezgetik!
515 Úgy látszik, Cleinias legénye ostoba,
ezért e munka most az én szolgámra vár.

SYROS (megijed)

Ki az?... Hallotta? Végem van!

CHREMÉS

Syros!

SYROS

Chremés!

CHREMÉS

Mi baj?

SYROS Nincs baj... csak ámulok, hogy ily korán
kijössz... Ittál tegnap sokat...

CHREMÉS

Nem is sokat!

SYROS

520 Nem, azt mondod? Biz' ám, a közmondás szerint
a sas nem vénül meg...

CHREMÉS (legyint)

Hajaj!

SYROS

Kedélyes egy

hetéra ez, s művelt...

CHREMÉS

Úgy tűnt, szerintem is.

SYROS

S egek! Milyen pompás alakja van!

CHREMÉS

Van...

SYROS

Ej,

525 nem úgy akár a régi nőknek – ez mai!
Csodálkozunk, hogy Cleinias beléesett?...
Csak itt az apja: egy szálnalmas vén fukar!
Szomszédunk – ismered? Hiába van neki
e földje itt, fiát nyomorba üzte ő!

(Figyeli Chremést, hogy mit szól hozzá)

Ez színigaz: valót beszélek!

CHREMÉS

Én tudom...

530 Nehéz munkára küldeném!

SYROS

Kit?

CHREMÉS Hát fia
szolgáját!

SYROS (Féltelek, nagy bajban vagy, Syros!)

CHREMÉS ...Mért hagyta ezt!

SYROS De mit tett volna?

CHREMÉS Kérdezed?

Ügyes fogásokat bevetve érni el,
535 hogy elláthassa kedvesét gazdájá jól,
a kemény apát megóva – ellenére is!

SYROS Viccelsz.

CHREMÉS Meg kellett volna tenni ezt, Syros.

SYROS Helyesled, hogy becsapja gazdáját?

CHREMÉS Ilyen
esetben, én igen!

SYROS Hát jó...

CHREMÉS Biz' ám! A nagy
540 bajokra gyakran más orvosság nincs, csak ez,
s nem hagyta volna ott egyetlen gyermeke.

SYROS (Amit mond tréfa vagy komoly? Nem is tudom,
de terveimben bátorít: tegyek csak úgy.

CHREMÉS A szolga még mire vár? Hogy újra elmegy ő,
545 mert apja most sem állja nagy költségeit?
Cselt most se szó a vén urának?

SYROS Mert buta...

CHREMÉS Akkor segíts – az ifju kedvéért – neki!

SYROS Ezt könnyen megteszem, ha így parancsolod.
Annál is inkább, mert a módját jól tudom.

CHREMÉS *(nevetve)*
Annál jobb.

SYROS *(úgy véli Chremés nem hiszi)* Nem szokásom ám hazudni.

550 CHREMÉS Tedd
meg hát.

SYROS És emlékezz az elveidre majd
ha tán véletlenül hasonló esne meg

– hisz emberek vagyunk – saját fiaddal is.

CHREMÉS (*elkomorul*)

Remélem nem fog.

SYROS Ez remélem én is ám!

555 Csak úgy mondtam, nem mintha tudnék bármit is...
de hogyha... hátha... – ők ilyen korban... tudod! –
megesne... úgy, Chremés, tőlem csodálatos
cselekre számíthatsz!

CHREMÉS Ha meg fog *esni*, majd
akkor beszélgetünk erről. Most *ezt* csináld. (*Bemegy a házába*)

SYROS

560 Sosem hallottam őt ily szépen szólani!
s nem hittem azt, hogy enged ő büntetlenül
követnem el bünt... Ej, tőlünk ki jön ki épp? (*Félrehúzódik*)

III.3. CHREMÉS (*kijön a házból, hozza magával Cleitiphónt*)
Ez mi volt, könyörgök? Így szokás? Ilyet szabad művelni?

CLEITIPHÓN

Mit csináltam?

CHREMÉS Mit? Kezed barátod nőjének mellére
tetted!

SYROS (Mindent tud! Végem!)

CLEITIPHÓN Hogy én?

565 CHREMÉS Láttam, nehogy tagadd!
Kezed, hogy nem tartóztatod meg, jogtalan, s méltánytalan!
Milyen gyalázat ez neked,
hogy barátodat meghívod s rámászol barátnőjére!
Este is milyen szemérmetlen voltál...

SYROS (Igaz!)

CHREMÉS ...sőt durva!

570 Istenemre, már féltem, hogy ebből még mi sülnet itt ki!
Én tudom: egy szerelmest sért az is, miről nem is hiszed.

CLEITIPHÓN

Bennem ő megbízik ám, olyant én nem tennék, apám.

CHREMÉS

575 Jó, de tarts azért nagyobb távolságot te tőlük.
Bennük ég a vágy, s te gátolod, hogy éljenek vele.
Ez saját tapasztalat: nincs egy barátom sem, ki előtt ma
ki merném adni így az összes titkom, látod, Cleitiphón.
Emitt a méltóságom tiltja, ott a szégyenérzetem.
Ne tartsanak bolondnak, vagy mohónak – s ő is így van ám!
Mi most csak azt nézzük, hogy mit tegyünk kedvére öneki.

SYROS *(odalép hozzájuk. Cleitiphónhoz)*
 Mit beszél ez?
 CLEITIPHÓN *(Elvesztem!)*
 SYROS Hát erről volt szó, Cleitiphón?
 580 Így viselkedsz tisztességesen s erkölcsösen?
 CLEITIPHÓN *(súgva)* Fejezd be!
 SYROS *(figyelmeztetőleg)*
 Ennyi volt!
 CHREMÉS *Én szégyellem magam.*
 SYROS Tudom. Joggal. De engem
 is bánt ez.
 CLEITIPHÓN Megölsz, az égre!
 SYROS Számon az, mi szívemen van.
 CLEITIPHÓN
 Hát közel se menjek én?
 CHREMÉS *Ilyen közelre tudsz csupán?*
 SYROS
(Kész: ez összetör mindent, mielőtt megszerzem én a pénzt!)
 585 Chremés, hallgatsz-e rám, az ostobára?
 CHREMÉS Mit tegyek?
 SYROS Küldd el
 ezt bárhová!
 CLEITIPHÓN Hová?
 SYROS *(Cleitiphónhoz)* Amerre tetszik. Adj nekik teret.
 Eredj sétálni.
 CLEITIPHÓN Én sétálni? Merre?
 SYROS Nincs elég tered?
 Menj erre, arra, rád van bízva.
 CHREMÉS Jól beszél: helyeslem ezt.
 CLEITIPHÓN *(kelletlenül elindul)*
(Szakadjon rád az ég, Syros, hogy elzavarsz!)
 SYROS *(utánaszól)*
 590 És máskor majd kezedre is jobban vigyázz! *(Cleitiphón Syros felé int)*
 Mondom, hogy vigyázz! *(Cleitiphón balra el)*
 Fiad mivé lesz, mit gondolsz, Chremés,
 hogyha nem neveled, kormányozod, míg módot ád az ég?
 CHREMÉS
 Majd gondom lesz rá.
 SYROS *Most* kell, uram, jól szemmel tartanod.
 CHREMÉS
 Meglesz.

SYROS Bölcs vagy. Napról napra engedetlenebb velem.
 CHREMÉS
 595 És te? Elkezdted, Syros, csinálni azt, miről előbb
 itt szó volt? Van terved már egyáltalán?
 SYROS A rászedést
 mondod? Van. Kiötlöttem.
 CHREMÉS Derék legény vagy. Add elő.
 SYROS
 Mondom én, egymás után haladva, sorba'.
 CHREMÉS Kezdd, Syros!
 SYROS
 Számító egy céda ez!
 CHREMÉS Bizony!
 SYROS Csak várj, míg megtudod,
 600 hogy miket művelt! Volt itt egy vén asszony, corinthosi:
 ennek kölcsönként adott ezer drachmát ezüstben ő.
 CHREMÉS
 S aztán?
 SYROS Elhalálozott és egy ifjú leányt hagyott,
 akit ő zálogul bízott e nőre a kölcsönért.
 CHREMÉS Aha.
 SYROS
 Most magával hozta őt: a lány nejed mellett van épp.
 CHREMÉS
 605 S aztán?
 SYROS Cleiniastól várja most a pénzt cserébe, sőt
 kétezret kívánna érte.
 CHREMÉS Még többet kívánna?
 SYROS Ó,
 nem hiszed? De ő ilyen...
 CHREMÉS No, mit gondolsz most tenni hát?
 SYROS
 Én? A szomszédhoz megyek, s közlöm, hogy ez egy fogoly leány
 Cáriából, s gazdag és nemes: megéri kiváltani.
 CHREMÉS
 610 Rossz szöveg.
 SYROS Miért?
 CHREMÉS A válaszom Menedemosé helyett:
 "Nem kell!" – Erre mit felelsz?
 SYROS Helyes.
 CHREMÉS Mi van?

SYROS

Ne is vegye meg!

CHREMÉS

Hogy ne?

SYROS Istenemre, ne!

CHREMÉS

Ezt nem értem...

SYROS

Mindjárt meg fogod...

Várjunk csak, kapunk miért nyikordul ekkorát megint?

(Félreállnak)

IV.1. SÓSTRATA *(kilép a házból a Dajkával)*

Ha nem csalódom, itt e gyűrű éppen az, mellyel leányomat

615 régen kitettük...

CHREMÉS *(Szyroshoz)* Mit jelentsen ez, Syros, miről beszél?

SÓSTRATA

Ez az? Szerinted is?

DAJKA

Mikor mutattad, mondtam akkor is:

ez az.

SÓSTRATA De jól szemügyre vetted ezt, te dajka?

DAJKA

Jól bizony!

SÓSTRATA

No, menj be most, s ha megfürdött a lány, azonnal szólj nekem.

Én várom itt a férjemet.

SYROS *(Chreméshez)*

Téged keres. Tudd meg, miért.

620 Aggódni látszik. Ez nem ok nélkül van... Baj lehet?

CHREMÉS

Mi baj?

Ismerjük őt, minden kis semmiségből nagy hűhót csinál.

SÓSTRATA *(meglátja a felé tartó Chremést)*

Jaj, férjurarum!

CHREMÉS *(gúnyosan)* Jaj, hitvesem!

SÓSTRATA

Téged kereslek!

CHREMÉS

Mondd, mi kell...

SÓSTRATA

Hidd el azt először is: parancsod ellenére én

semmit nem teszek!

CHREMÉS

Nem így van – ám ha ez kell: elhiszem.

SYROS

625 *(Hát, nem tudom miféle bünt szeretne mentetetni itt.)*

SÓSTRATA

Emlékszel, mikor terhes voltam, s tudtomra adtad azt,

hogy ha lány lesz, felnevelni nem fogod?

CHREMÉS

No, már, tudom:

felneveltél!

SYROS

(Újabb gondja lett az úrnak, asszonyom...!)

SÓSTRATA
 Nem, de volt itt egy szegény anyó, Corinthosból: neki
 630 adtam át.
 CHREMÉS Ó, istenek, mily esztelenséget csinált!
 SÓSTRATA
 Jaj, mit tettem én?
 CHREMÉS Még kérdezed?
 SÓSTRATA Ha bünt, édes Chremés,
 nem szándékosan.
 CHREMÉS Na, azt tudom! Le sem tagadhatod,
 hogy te mindent esztelenül s tudatlanul gondolsz s teszel.
 Hány hibát követtél itt is el? *(ujjain számolja)* Parancsomat te nem
 635 tartottad meg, és a magzatot te nem hajtattad el.
 Azt hazudtad már nem él, pedig világra hoztad őt.
 Persze, értem én: szülői szíved szánta meg. Legyen.
 Mégis, aztán hogy gondoltad azt csinálni?... Nézz ide:
 lányod egy banyának adtad egyszerűen, s rendbe' van?
 640 Vissza is tud élni ezzel! És ha rabnak adta el?
 Úgy gondoltad, persze: „Mindegy, csak maradjon élve ő!”
 Ám ilyenben bízni meg, ki nem ismer jót, jogot, jogost!?
 Jó – rossz, kár – haszon: csupán magára gondol ez!
 SÓSTRATA
 Bünt követtem el, Chremés, beismerem, s könyörgök is:
 645 mert jóval bölcsebb vagy – légy hát engedékenyebb kicsit,
 és igazságos szíved bocsássa meg bolond hibám.
 CHREMÉS
 Jól van: én elnézem ezt a dolgotat – de, Sóstrata,
 engedékenységem még több rosszra visz. De mondd, hogy' is
 jött elő épp most az ügy?
 SÓSTRATA Mi, asszonyok buták vagyunk
 650 s még babonások is: mikor kitettem, az egyik ujjamon
 lévő gyűrűt mellé raktam én, így adtam át a lányt:
 részesüljön ő javainkból egy kicsit, ha meghal is.
 CHREMÉS *(gúnyosan)*
 Ez sokat segített rajta s rajtad is.
 SÓSTRATA Ez a gyűrű az.
 CHREMÉS
 Hogy került hozzád?
 SÓSTRATA A lánykától, akit Bacchis hozott.
 SYROS
 655 *(Mit beszél!?)*

SÓSTRATA Fürdés előtt, hogy őrizzem, nyújtotta át.
Fel se tűnt először, ám figyelmesebben nézve meg,
ráismertem és hozzád siettem.

CHREMÉS Hogy' szerezhettünk
most bizonyosat?

SÓSTRATA Kérdezd meg tőle, honnan van neki.
Így lehet megtudni csak.

660 SYROS (Végem van! Nem reméltem ezt,
 hogyméltóságos ő netán...)

CHREMÉS Az asszony él még?

SÓSTRATA Nem tudom.

CHREMÉS
Mit mondott aztán?

SÓSTRATA Hogy mindent megcsinált, szavam szerint.

CHREMÉS
Mondd meg hát e nő nevét, hogy megkeressük.

SÓSTRATA Philtera.

SYROS
(Ő az!... Jó a lánynak – énnekem halál ez.)

CHREMÉS *(belekarol a feleségébe)* Sóstrata,
menjünk most be.

665 SÓSTRATA Ezt nem is reméltem! Úgy remegtem én,
 hogyméltóságos ma is kemény lesz, épp mint akkor volt, Chremés.

CHREMÉS
Gyakran nem tehetjük azt, amit szeretnénk: nem lehet.
Nem kellett régen, de most a sors úgy hozta: kell a lány.

(Bemennek Chremés házába)

IV.2. SYROS *(előrelépve töpreng, morfondírozik)*

Ha nem csalódom, egy jó nagy szerencsétlenség ért ma el.
670 Zsácutca ez, miben vagyok, kijutni nem lehet sehogy,
hacsak nem rejttem el Chremés elől: fiának kell e nő...
Elszállt minden remény becsapni s megszerezni már a pénzt.
De már az győzelem nekem, ha nem kapok majd büntetést!
Bár nagy kín nekem, hogy ily falat nem ment le torkomon.
De mit tegyek?... Mit is találhatok ki?... Újra kezdek?...
675 Miért ne? Nincs olyan, hogy nincs kiút: csupán keresni kell!
Ha úgy csinálnám, hogy... nem jó. S ha így?... Csak ott vagyok.
És így lehetne?... Nem megy. Inkább az, hogy... ez tökéletes!
Még az elszállt pénzt is visszaszerzem, istenemre, én!

IV.3. CLEINIAS *(kilép Chremés házából, nem veszi észre a másikat)*

680 Olyan baj énrám többé nem jöhet sosem, mi kedvem
elrontaná: olyan hatalmas boldogság jutott ma!

Apámmal közlöm: *én* leszek mértéktartóbb, ígérem!

SYROS

(Tehát igaz: felismerték a lányt, ha jól veszem ki...)

Örvendek, hogy minden kívánságod szerint ütött ki!

CLEINIAS *(folyamatosan lelkendezik)*

Hallottad már, Syros?

SYROS Mi az hogy! Szinte benne voltam!

CLEINIAS

685 Hallottál már olyat, hogy bárkit ily szerencse ér?

SYROS Sose.

CLEINIAS

Az ég segítsen hát nekem, hisz nem saját magamra,
hanem *rá* gondolok, kit minden tisztelet megillet!

SYROS

El is hiszem. De most te, Cleinias, segíts nekem, hogy
barátod dolga rendbe jöjjön, és az apja meg ne

690 orrontsa, hogy Bacchis meg ő...

CLEINIAS *(lelkendezik)* Az égre...!

SYROS Nem figyelsz, te...!

CLEINIAS

...Enyém lesz már szerelmesem!...

SYROS Ne vágjál már szavamba!

CLEINIAS

A fellegekben járok, nézd el ezt!...

SYROS Csak nézem, egyre!

CLEINIAS

...Mennybéli üdv lesz ez nekem!...

SYROS Csak jár a szám hiába...

CLEINIAS

Beszélj, hallgatlak.

SYROS Ej, dehogy!

CLEINIAS De, mondom!

SYROS Azt beszéltem

695 itt, Cleinias, barátod dolgát kéne rendbe tenni.
Ha most te elmész innen és Bacchis meg itt maradna,
Chremés azonnal sejtené, hogy Cleitiphón szerelme.
Ha elviszed, titkunk titok marad, sosem derül ki.

CLEINIAS

A házasságommal totális összeütközés ez!

700 Hogy álljak így apám elé? Mit mondhatok?

SYROS Na mit, mit...

CLEINIAS

Bizony, mit? Erre bármi indokot...

SYROS

Nem kell hazudni.

Mesélj el mindent, úgy ahogy van.

CLEINIAS

Mit beszélsz?

SYROS

Csináld csak.

Hogy ez szerelmed, ezt veszed te el – s barátodé az.

CLEINIAS

Jó és helyes dolgot kívánsz, és könnyű is csinálni...

705

Nyilván utána kérjem azt apámtól, hogy ne mondja
el ezt Chremésnek.

SYROS

Épp, hogy mondjon mindent szépen el!

CLEINIAS

Te,

bolond vagy? Részeg? Ezzel Cleitiphónt *te* zúzod össze!

Hogy lesz ezzel dolga rendbe téve, áruld el nekem!

SYROS *(büszkélkedik)*

Nagydíj-nyertes terv lehetne ez, csodálatos darab,

710

mely gazdája elmebéli nagyhatalmáról regél!...

Mindkettőt igaz szóval szedem rá! Hogyha mondja majd
vén uramnak azt apád, hogy Cleitiphóné – nem hiszi el!

CLEINIAS

Ám a terved házasságomat viszont nem engedi!

Míg úgy tudja Bacchisé vagyok, lányát nem adja ő! *(Legyint)*

715

Nem jut már erőd az én ügyemre, Cleitiphón miatt...

SYROS

Mért hiszed, hogy évekig lehetne húzni ezt, okos?

Egy napom van pénzt szerezni: ezt fogadd el, s szót se már!

CLEINIAS *(fenyegetően)*

Így vagyunk?! Mi lesz, ha erről majd apám is értesül?

SYROS *(megvonja a vállát)*

Kérdezik sokan: „Mi lesz ha rám szakad netán az ég?”

CLEINIAS *(hezitál)*

720

Félek...

SYROS

Épp te félsz? Kibújhatsz ám akármikor!

Jól tudod: mindent kitalálhatsz mindenkinek.

CLEINIAS

Hát... legyen! Kerüljön Bacchis át.

SYROS

Helyes! Jön is ki már.

IV.4. BACCHIS *(kilép Chremés házából, szolgálójával, Phrygiával, nem veszik észre amazokat)*

Na jól elcsábított a szemtelen Syros magukhoz,

ígérve szentül tíz minát nekem. Ha rászedett ma,

725 akár ezerszer is könyöröghet, én dehogy megyek vele!
 De még jobb lesz, ha ezt ígérem színleg, hogyha újra
 elhív, és Cleitiphón felajzva vár s reménykedik, de
 én nem jövök, s ezért Syros verést kap büntetésül.

CLEINIAS (*Syroshoz*)
 No, szép ígéret ez neked.

730 SYROS (*Cleiniashoz*) Ne hidd, hogy tréfa: megteszi,
 ha nem vigyázok...

BACCHIS (*visszanéz Chremés házára*) Alszanak: szavamra nem sokáig!
 Jó Phrygiám, tudod melyik ház itt Charínosé, ugye?

PHRYGIA
 Tudom.

BACCHIS Szomszédos jobbra azzal ott?

PHRYGIA Szerintem épp az.

BACCHIS
 Szaladj a harcosomhoz, ott van újbórnép ma...

SYROS (*Cleiniashoz*)
 Mire készül ez?

735 BACCHIS ... közöld, hogy itt nem szívesen vagyok, hisz
 csupán szavakkal tartanak, s inkább vele tartanék én. (*Phrygia indul*)

SYROS (*odalép hozzájuk*)
 (Egek, végem van!) Bacchis, várj! Maradj! Hová megy ez, mondd?
 Ne küldd!

BACCHIS (*Phrygiához*) Eredj.

SYROS Hisz itt van már a pénz!

BACCHIS (*visszainti Phrygiát*) Tudok maradni.

SYROS
 Mindjárt meg is kapod.

BACCHIS Sürgettem én? Na jó...

SYROS Viszont te...

BACCHIS
 Mit én?

740 SYROS Át kéne hurcolkodnod most Menedémosékhoz
 kíséreteddel.

BACCHIS (*gyanakodva*) Új ravaszkodás?

SYROS Ugyan! Csak ott van
 a pénzed.

BACCHIS Azt hiszed, becsapható vagyok?!

SYROS Dehogy vagy!

BACCHIS
 Egyéb dolog, mi kellene még?

BACCHIS

Nincs semmi! Jár a pénzed.

BACCHIS

Gyerünk hát.

CLEINIAS *(megadóan)* Erre. *(Mutatja)*

SYROS Hej, Dromón!

DROMÓN *(kilép a házból)*

Ki hív?

SYROS

Syros.

DROMÓN

Mi kéne?

SYROS

Bacchis szolgáit mind vezessed át a házatokba.

DROMÓN

745

Minek?

SYROS Ne kérdezősködj. S hozzák minden cuccukat csak!

(Dromón visszalép a házba)

Urunk reméli, végre eztán nem fogy úgy a pénze.

Nem sejti még: e kis haszon milyen nagy veszteség lesz!

(Dromón és a szolgák megrakodva kilépnek Chremés házából)

Te meg, Dromón, semmit se tudsz, ha bölcs vagy!

DROMÓN

Az leszek, na!

(Syros kivételével mindenki bemegy Menedémos házába)

IV.4. CHREMÉS *(kijön a házából, nem veszi észre a másikat)*

750

Legyen tanúm az ég: szívből sajnálom én

szomszédomat, hogy rá ilyen csapás szakadt.

E nőt s cselédeit most majd eltartani!...

Ámbár tudom, hogy pár napig fel sem veszi,

olyan nagyon vigad, hogy újra itt van már fia.

755

De majd ha látja, hogy naponta mennyi pénz

fogy el miattuk és ez egyre s egyre nő,

imádkozik, hogy újra menjen el fia! *(Észreveszi Syrost)*

Syros van itt, helyes.

SYROS

(Engem keres?)

CHREMÉS

Syros!

SYROS

No?

CHREMÉS Mi van?

SYROS

Veled kívántam épp beszélni én.

CHREMÉS

Ezek szerint jól áll a szomszédunk ügye.

SYROS

760

Miről szó volt? Kész minden, épp a terv szerint.

CHREMÉS

Megesküszöl?

SYROS Meg én!
 CHREMÉS Az égre, nem tudom
 megállni: jár egy símogatás! Gyere csak, Syros!
 Ezért meg is jutalmazlak majd szívesen.
 SYROS Hát még ha tudnád tervem minden részletét!
 CHREMÉS
 765 Ez hencegés, hogy ennyire nagyra vagy vele!
 SYROS Nem az, mert tényleg nagy dolog!
 CHREMÉS No, tárd elém.
 SYROS
 Hogy Cleitiphón fiad szerelme Bacchisunk:
 apjának ezt mesélte Cleinias, s csupán
 azért, hogy ezt te meg ne tudd, van övele
 CHREMÉS
 770 Ügyes.
 SYROS Hogyan? *(Úgy tesz, mintha nem hallotta volna)*
 CHREMÉS *(megismétli)* Nagyon jó!
 SYROS Még semmit se tudsz.
 A csel fő része most következik, figyeld.
 Majd közli Cleinias, hogy látta lányodat,
 és oly csodálatosnak is találta őt,
 hogy rögtön elvinné.
 CHREMÉS Ki most került meg?
 SYROS Azt.
 775 S hogy apja kérje meg tőled.
 CHREMÉS De mért, Syros?
 Nem értem abszolút...
 SYROS Agyad lassan forog.
 CHREMÉS Talán.
 SYROS Az esküvőre pénzt ad apja, hogy
 ékszert, ruhát... na érted már?
 CHREMÉS ...vehessen ő!
 SYROS Bizony.
 CHREMÉS De tőlem ez sosem kap ám leányt!
 SYROS
 780 Sosem? Miért nem?
 CHREMÉS Kérded? Ennek...?

SYROS Rajtad áll.
 De én nem is tanácsoltam, hogy add neki,
 csupán ígérd meg ezt.
 CHREMÉS Hazudni nem fogok.
 Csináld a trükköket, de hagyj ki engemet.
 Előbb ígérjem ezt, s aztán tagadjam én?
 SYROS
 785 Pedig reméltem...
 CHREMÉS Nem!
 SYROS Szépen működne így.
 S csupán azért csináltam ám, mert reggel ezt
 parancsoltad.
 CHREMÉS Tudom.
 SYROS Különben, azt teszem,
 Chremés, mi jó neked.
 CHREMÉS Hát maximálisan
 helyeslem, hogy teszed – csak máshogyan csináld.
 SYROS
 790 Legyen. Másképp teszem. Viszont a pénzt, miről
 beszéltem, hogy Bacchisnak jár a lányodért,
 meg kell fizetni. És te nem fogsz, gondolom,
 kibúvókat keresni: “Nincs közöm!... Nekem
 795 fizették?... Én akartam így?... A lányomat
 hogyhogy zálogba adta bárki is?...” Chremés,
 tudod, hogy jogból származik sok jogtalan.
 CHREMÉS
 Nem is teszem.
 SYROS Másnak lehet – de nem neked.
 Tudják: tehetős vagy és köztiszteletben állsz.
 CHREMÉS
 Magam viszem ma át a pénzt.
 SYROS Fiadra bíz
 800 inkább.
 CHREMÉS Miért?
 SYROS Tudod: gyanúban áll, hogy ő
 szerelmes abba a...
 CHREMÉS És akkor?
 SYROS Valószerűbb
 ha ő visz át a nőnek ily összeget.
 S a tervem működését megkönnyíti ez.
 Itt is jön éppen. Menj be s hozd a pénzt.

CHREMÉS

Hozom. *(Bemegy a házába)*

IV.6. CLEITIPHÓN *(balról jön, nem veszi észre a másikat)*

805 A könnyű dolgot is nehéz csinálni, ha
kedvünk ellen való. E röpke séta is
kifárasztott, pedig nem volt nagy munka ez.
Csak attól félek, hogy megint elküldenek,
s nem látom, én szegény, a drága Bacchisom! *(Meglátja Syrost)*
810 Csapjon beléd egymillió mennykő, Syros!
Beléd, egész tervedbe és cseledbe is!
Te mindig oly dologba rántasz engemet,
amely kínpadra fektet!

SYROS Elmehetsz te a...!

A dőreséged engem szinte tönkretesz!

CLEITIPHÓN

815 Megérdemelnéd, istenemre!

SYROS Meg?... Meg – én?

De jó, hogy ezt kimondtad, még előtte, hogy
megkaptad volna tőlem azt az összeget!

CLEITIPHÓN

Mást kéne mondanom talán? Előbb vagyunk?

Szerelmem itt van, és hozzá sem érhetek!

SYROS *(nagyot sóhajt)*

820 Na, már nyugodt vagyok. Tudod, hogy Bacchisod
hol van?

CLEITIPHÓN Nálunk.

SYROS Dehogy.

CLEITIPHÓN Hanem?

SYROS *(Menedémos házára mutat)* A szomszédban, itt.

CLEITIPHÓN

Végem van!

SYROS Még nincs! Mindjárt átviszed neki
az ígért pénzt.

CLEITIPHÓN Ugyan! Kitől...?

SYROS Apád adott.

CLEITIPHÓN

Játszol velem?

SYROS Saját szemednek hinni fogsz.

CLEITIPHÓN

825 Milyen szerencse ért! Imádlak ám, Syros!

SYROS

De már apád jön is. Ne bámulj rajta, hogy

miért van úgy, csupán mindenre bólogass.

Amit kíván csináld meg és csak tartsd a szád.

CHREMÉS *(kilép a házából, nem veszi észre a fiát. Syroszhoz)*

Hol van most Cleitiphón?

SYROS *(Cleitiphónhoz)*

Felelj, hogy itt vagy.

CLEITIPHÓN

Itt.

CHREMÉS *(Syroszhoz)*

830 Elmondtál mindent neki?

SYROS

Nagy részét igen.

CHREMÉS *(Cleitiphónhoz, nyújtva az erszényt)*

Vedd át a pénzt és vidd.

SYROS *(noszogatja Cleitiphónt)* Gyerünk, mit állsz, te tök?

Fogd már!

CLEITIPHÓN Fogom, fogom...

SYROS

Menjünk be hát hamar. –

Amíg mi visszatérünk várj csak itt, Chremés:

soká időzni szomszédunknál nincs okunk.

(Bemegy Cleitiphónnal Menedémos házába)

CHREMÉS

835 A lányom íme tíz minámba van nekem.

Ezt most neveltetési pénznek számítom.

Öltözködésre másik tíz következik,

a nászajándék két talentumomba lesz...

De sok káros dolgot szülnek szokásaink!

840 Most félretéve mindent, vót kereshetek,

kié lesz majd a kinnal szerzett birtokom.

IV.8. MENEDÉMOS *(kilép a házából, visszaszól)*

Most minden embernél én boldogabb vagyok,

fiam, hogy látom: észretértél végre már.

CHREMÉS

(Azt csak hiszed!)

MENEDÉMOS

Téged kereslek épp, Chremés.

845 Mentsd meg – csak rajtad áll! – fiam, engem, mindenem!

CHREMÉS

Mondd meg, hogy mit tegyek.

MENEDÉMOS

Lányod ma megkerült.

CHREMÉS

Igen...

MENEDÉMOS Szeretné őt elvenni Cleinias.

CHREMÉS

Miféle ember vagy te??

MENEDÉMOS

Één?

CHREMÉS Máris kiment
 fejedből az, miről beszéltünk? Cselre is
 850 készek, hogy tőled pénzt szerezzenek!

MENEDÉMOS Tudom...

CHREMÉS
 No, épp ez itt a csel!

MENEDÉMOS Miről beszélsz, Chremés?
 Hisz azt mondták, a nő ott nálunk Cleitiphón
 szerelme...

CHREMÉS És te persze mindezt elhiszed!
 Azt is mondták, hogy kell a lányom, és ha én
 855 od'adnám, pénzt akarnak ők a lagzira...

MENEDÉMOS
 Tényleg... S mindent a hetéra kapna meg?!

CHREMÉS Bizony,
 hogy ő!

MENEDÉMOS Ajaj, hiába bíztam, én szegény!
 De akkor is jobb bármi, minthogy elmegy ő...
 Milyen választ vigyek tehát tőled, Chremés?
 860 Ne sejtse, hogy tudom, s nehogy zokon vegye.

CHREMÉS
 Zokon?! Túl engedékeny vagy megint.

MENEDÉMOS Ugyan.
 Most kezdtem: hadd legyek tovább ilyen, Chremés.

CHREMÉS *(legyint)*
 Hogy a házasságáról beszéltünk, azt feleld.

MENEDÉMOS
 Jó, s aztán?

CHREMÉS Mondd, hogy mindent megteszek neki:
 865 a vöm lehet. S ha gondolod, közöld vele,
 hogy már el is jegyeztük.

MENEDÉMOS Ezt kívánom épp!

CHREMÉS *(gúnyosan)*
 Minél előbb kérhesse tőled, és te adj
 minél előbb.

MENEDÉMOS Örülnék.

CHREMÉS Ez nem tart soká:
 ahogy én elnézem ezt, hamar torkig leszel.
 870 Tehát csak megfontoltan adj és nem sokat,
 ha bölcs vagy.

MENEDÉMOS Azt teszem.

CHREMÉS Menj, tudd meg, mit kíván.

Ha kellenek, otthon leszek.

MENEDÉMOS

a tudtod nélkül semmit nem csinálok én.

(Mindketten bemennek a házukba. Egy ideig üres a színpad)

V.1. MENEDÉMOS (*kilép a házából*)

Hát én nem vagyok ravasz, sem éleselméjű, tudom,

875 ám a rendezőm, sűgóm, tanácsadóm, a jó Chremés

még alattam áll ebben. Rám illik annyiféle szó,

mondhatják: bolond, tökfej, szamár, fajankó, ostoba –

rá nem, mert a balgaságához kevés ez összesen!

CHREMÉS *(kilép a házából, megszólal a feleségéhez)*

Jaj, ne emlegesd az isteneknek állandóan a

880 lányod megtalálását, asszony! Vagy azt hiszed, hogy ők

is csak százszor hallva fognak fel mindent, ahogy te is?...

Ejnye már, ilyen sokáig hol késik Syros, s fiam?

MENEDÉMOS

Kik késnek, Chremés?

CHREMÉS Ahá, Menedémos, jókor érkezel.

Mondd, közölted Cleiniasszal válaszom?

MENEDÉMOS Minden szavad.

CHREMÉS

885 És ő?

MENEDÉMOS Boldogan fogadta, mint ki úgy nősülne már.

CHREMÉS

Hahaha!

MENEDÉMOS Mit nevetsz?

CHREMÉS

nagy furfangja.

EDÉMOS É

CHREMÈS

MENEDÉMOS

Csak szí

MÉS Í

MENEDÉMOS

gondoltam.

MÉS M

MENEDÉMOS

890 vélheted majd.

MÉS

MENEDÉMOS F

CHREMÉS (gúnyosan közbevág) Án

mennyi ment rá? Mert mihelyt az eljegyzésről értesült,
biztos küldte már eléd Dromónt fiad, hogy kellenek
ékszerek, ruhák, cselédek is – vagyis, hogy add a pénzt.

MENEDÉMOS

Nem.

CHREMÉS Hogy?... Nem?

MENEDÉMOS Bizony nem.

CHREMÉS És fiad se mondta...?

MENEDÉMOS Nem, Chremés.

895 Egy dologra kért csak: esküvője még ma meglegyen.

CHREMÉS

Meglepő ez... És szolgám, Syros se...? Bármit...!

MENEDÉMOS Ő se szólt.

CHREMÉS

Ezt nem értem...

MENEDÉMOS Én csodálkozom: ki más dolgát tudod...

Épp szolgád, Syros révén olyan jól *tettetett* fiad:

elhítette Bacchisról, hogy Cleinias szerelme ő.

CHREMÉS

900 Mit csinált??

MENEDÉMOS Csókolta és ölelte!... Hagyjuk, semmiség.

CHREMÉS

Folytatódott még a... színlelés?

MENEDÉMOS Hajaj!

CHREMÉS Mi volt?

MENEDÉMOS Figyelj:

házam hátsó részén van egy jól zárható szoba.

Egy nagy, széles ágy van ott, s előkészítették ma ezt.

CHREMÉS

És mi lett utána?

MENEDÉMOS Egy szó mint száz: Cleitiphón bement.

CHREMÉS

905 Egyszerűen?

MENEDÉMOS Egyszerűen.

CHREMÉS Ajj!

MENEDÉMOS S Bacchis követte őt.

CHREMÉS

Egyszerűen...?

MENEDÉMOS Egyszerűen.

CHREMÉS Ajjaj!

MENEDÉMOS És kattant a zár...

CHREMÉS

Látta mindezt Cleinias?

MENEDÉMOS Naná, ott volt végig velem.

CHREMÉS

Az én fiam szerelme Bacchis!!... Meghalok...

MENEDÉMOS

Miért?

CHREMÉS Tíz nap se kell és tönkrementem én!

MENEDÉMOS *(színlelt ártatlansággal)*

910 Félsz, hogy barátjának fiad mindent megad?

CHREMÉS

Barátnőjének!

MENEDÉMOS Hogyha az...

CHREMÉS Kétséges ez?!

Szerinted él olyan, ki túri, hogy szeme
látára nője ezt csinálja bárkivel?!

MENEDÉMOS

Miért ne? Könnyebben becsapnak engem így.

CHREMÉS *(most veszi észre)*

915 Gúnyolsz?... Méltán!... Haragszom is magamra én.
Volt sok dolog miből láthattam volna, ha...
ha nem vagyok fafej!... Szemem előtt!... Jaj nekem!
Meg is bűnhődnek ám, ha addig élek is!
Na majd...!

MENEDÉMOS Nyugodj le! Önmagadra nem figyelsz?

920 Példának nem vagyok én elég?

CHREMÉS A harag miatt,

Menedémos, nem vagyok magamnál!

MENEDÉMOS Így beszélsz?

Nem szégyelled, hogy másoknak tanácsot adsz,
te bölcs, s magad baján nem tudsz segíteni?

CHREMÉS

Hogyan?

MENEDÉMOS Csináld amit te mondtál épp nekem!

925 Érd el, hogy lássa: apja vagy! S azt, hogy legyen
bizalma hozzád bármikor, s kérhessen is!

Ne másoktól akarjon, és ne hagyjon el!

CHREMÉS

Inkább csak menjen bárhova a szégyentelen,
minthogy az apját juttassa koldusbotra itt!

930 Hiszen ha minden költségét én állanám,

úgy megsímogattatom, hogy míg csak él, megemeleti!...
Hát játékszerének és tréfái tárgyának tekint?
Istenemre, eztán egy kutyával sem mer bánni így,
mint velem!...

V.2. CLEITIPHÓN (*kijön Menedémos házából, Menedémoszal és Syrosszal*)

955 Tehát, igaz, Menedémos, hogy saját apám
hirtelen, szülői szívéből kiűzött engemet?
Mit csináltam, én szegény? Miféle bűnt követtem el?
Mások is teszik!

MENEDÉMOS Tudom milyen nehéz s kemény neked.
Én is így érzem, habár magam sem értem, és okát
nem tudom, viszont szívből remélem jóra fordul ez.

CLEITIPHÓN

960 Itt van kint apám, azt mondtad.

MENEDÉMOS Itt. (*Visszamegy a házába*)

CHREMÉS (*odalép hozzájuk*) Mért vádolsz, Cleitiphón?

Minden azért volt csak, hogy meggátoljam elzülledet!
Látva, hogy milyen könnyelmű vagy, s a fő csupán, hogy a
mostot élvezd és a holnappal nehogy törődj sosem,
965 én ügyeltem, hogy ne nélkülözz – s ne tékozz el, azt
mit terád, hibád miatt, nem bízhattam, pedig neked
járna elsősorban: mind családodé legyen tehát.
Zülledtedtől náluk oltalmat találhatsz, Cleitiphón:
élelmet, ruhát, tetőt fejed fölé.

CLEITIPHÓN Ó, jaj nekem!

CHREMÉS

Jobb ez, mint egész örökséged Bacchisra költeni.

SYROS

970 (Végem van! Ki tudta, hogy romlásba döntöm őt?)

CLEITIPHÓN

Bár meghalhatnék!

CHREMÉS Előbb tanuld meg, élni mit jelent!

S majd ha már tudod, s nem tetszik az – no, akkor mondhatod.

SYROS

Jó uram, szabadna...

CHREMÉS Beszélj.

SYROS De *szabad*...?

CHREMÉS Beszélj!

SYROS Nem szép dolog

s örület, hogy *én* hibáztam, és *övé* a büntetés.

CHREMÉS

975 Csend! Ne ártsd magad bele! Senki nem vádol, nem kell neked
egy oltár mögé szaladni.

SYROS Mit fogsz tenni...?

CHREMÉS Rátok én

nem haragszom. *Rám* – azért amit teszek – nektek se kell.

(*Bemegy a házába*)

SYROS

Elment... Kértem volna...

CLEITIPHÓN Mit?

SYROS Kenyerem kitől kapom meg én?

Most elad? Kidob?... Te persze testvérednél elleszel...

CLEITIPHÓN

980 No *persze*, ettől én még éppúgy éhen halhatok, Syros!

SYROS

De míg van élet, van remény...

CLEITIPHÓN Mire?

SYROS Hogy jókat éhezünk.

CLEITIPHÓN

Tréfálsz, ilyen komoly dologban itt? Tanácsot meg nem adsz?!

SYROS

De, épp azon vagyok, s ez járt eszemben míg apád beszélt.

Ha rendesen meggondolom...

CLEITIPHÓN Mit?

SYROS ...akkor gyorsan rájövök...

CLEITIPHÓN

985 Tehát?

SYROS Te biz' nem is vagy ám az ő fiuk!

CLEITIPHÓN Mi van, Syros?

Eszednél vagy?

SYROS Kimondom azt, mit gondolok. Te döntöd el.

Amíg magad voltál a gyermekük, s szemüknek fénye csak,

kedvedben jártak, elláttak mindennel – ám de most, mikor

a lányuk megkerült, elüzni téged is került ürügy!

CLEITIPHÓN

990 Ez így igaz...

SYROS E kis hibád miatt haragszik, azt hiszed?

CLEITIPHÓN

Nem én!

SYROS De másik érv is van. *Szülő*anyák segítenek

hibás fiuknak, férjük büntetési túlkapásait

enyhítve. Itt ez nem történt!

CLEITIPHÓN

Igaz! Hát mit tegyek, Syros?

SYROS

995 Gyanúdat őszintén közöld velük, kérdezd meg tőlük ezt.
Ha nincs alapja, úgy mindkettőt szálanomra indítod –
vagy megtudod ki vagy.

CLEITIPHÓN Helyes tanács! Megyek! *(Bemegy Chremés házába)*

SYROS S a gondolat

1000 agyamban mily helyes!... Minél kevésbé ül gyanúja majd
nyilván az apja annál könnyebben kibékül övele.
Talán meg is nősítenék?!... Nem lenne jó Syrosnak ez!...
Mi ez megint? A gazda jön ki? Elfutok!... Csodálom,
hogy eddig meg nem büntetett. A szomszédhoz megyek be –
az én uramtól tartok én – őt kérem pártfogómnak.
(Bemegy Menédemos házába)

V.3. SÓSTRATA *(kilép a házukból Chremésszel)*

1005 Ember, ha nem vigyázol még romlásba döntöd gyermekünk!
Egyébként is csodálkozom
hogy juthatott eszedbe ily nagy örütség, jaj, férjuram!

CHREMÉS

Asszonybeszéd – bolondbeszéd!... Akartam életemben én
olyat csak egyszer is, mikor nem mondtál ellent, Sóstrata?
S ha kérdezem miben hibáztam, s mért van ez – te nem tudod.
Mért állsz utamba folyton, ostoba nőszemély?

SÓSTRATA Én nem tudom??

CHREMÉS

1010 No jó, legyen: *tudod* te – inkább, minthogy újra kezd megint!

SÓSTRATA

Nem szép, hogy ily komoly dologban tőlem hallgatást kívánsz.

CHREMÉS

Kivánom én? Beszélj!... Amit gondoltam, úgyis azt teszem.

SÓSTRATA

Megteszed?

CHREMÉS Meg én!

SÓSTRATA Nem látod ebből mily baj származik?

Majd azt fogja hinni, hogy talált gyerek!

CHREMÉS

Talált?

SÓSTRATA

Bizony,

1015 drága!

CHREMÉS Mondd, hogy *az*!

SÓSTRATA De mért? Hogy ellenségünké tegyem?

Mondjam azt a gyermekemnek, hogy nem is saját fiam?

CHREMÉS

Mért ne? Attól félsz tán, hogy nem egyértelmű hogy a tiéd?

SÓSTRATA

Ahogy lányunknál volt?

CHREMÉS

Nem úgy, ez sokkal egyszerűbb eset.

Hasonlóságotok miatt

1020

könnyen belátható, hogy ő a fiad. Szakasztott másod ő:

épp olyan hibái vannak, s éppen annyi mint neked!

Csak te szülhetél ilyen fiat, nem? Csak te, senki más!...

Itt jön épp!... Milyen komor!... No, csak figyeld, aztán ítélj.

V.4.

CLEITIPHÓN *(kilép Chremés házából)*

Hogyha volt idő, anyám, midőn örültél énnekem,

1025

és szivedből mondtad, hogy „fiam”, könyörgök, erre most

visszaemlékezz: szánj meg keserves helyzetemben itt.

Kérlek, hogy nevezd meg – tudni kívánom – szülőimet!

SÓSTRATA

Drága jó fiam, hogy juthatott eszedbe, hogy te más
gyermeké volnál?

CLEITIPHÓN

Az vagyok.

SÓSTRATA

Jaj, istenem, mért véled ezt?

1030

Életemre esküszöm, hogy az én fiam vagy és az övé!

És ha még szeretsz, vigyázol, hogy többet ne halljam ezt...

CHREMÉS

Tőlem meg, ha félsz, vigyázol, hogy többet ne lássam ezt!

CLEITIPHÓN

Mit?

CHREMÉS

Ha kell, elárulom! Korhely, hazug, haszontalan,
léha, gaz pazarló hogyha nem leszel: fiunk lehetsz.

CLEITIPHÓN

1035

Egy apa nem beszél így!

CHREMÉS

Ha fejemből születnél volna is,
mint Minerva Juppiter fejéből, nem túrnám el én
még akkor se, hogy gáztetteid bemocskolják nevem!

SÓSTRATA

Azt az ég nem engedi!

CHREMÉS

Fontosabb, hogy *én* nem engedem!

(Cleitiphónhoz)

1040

Kérdezed szülőidet? Tudod kik ők!... Kérdezd meg azt,
hogy fogadj szót és hogy őrizzd azt amit szereztek ők?...
Nem pedig csellel, szemem láttára hozni egy... ki sem
mondom én anyád előtt, kit!... És te nem szégyenkezel
egy kicsit se!

CLEITIPHÓN

(Szégyellem magam s utálom is...)

Ó jaj, bár tudnám, hogy kezdjem el kiengesztelni őt!

V.5. MENEDÉMOS *(kilép a házából)*

1045 (Biztos, hogy Chremés fiával túl keményen bánik és
épp nem emberségesen. Jövök békíteni. Jókor: itt
állnak ők.)

CHREMÉS Menedémos, mért nem küldtök már a lányomért,
s a pénzéért miben megállapodtunk?

SÓSTRATA Férfjaram, ne tedd,
kérlek!

CLEITIPHÓN Apám, bocsáss meg, kérlek!

1050 MENEDÉMOS Légy kegyes, Chremés
Engedj hát nekik.

CHREMÉS Hogy mindenünk e... Bacchisé legyen?
Nem teszem!

MENEDÉMOS Nem hagynánk azt!

CLEITIPHÓN Bocsáss meg, hogyha még
élve akarsz...

SÓSTRATA Tedd meg, jó férjaram.

MENEDÉMOS Tedd meg, ne légy konok.

CHREMÉS *(hosszas hezitálás után)*

Szép dolog...! Már látom nem csinálhatom tervem szerint...

MENEDÉMOS

Tégy olyat, mi illik hozzád!

1055 CHREMÉS Hogyha ő is megteszi
azt, mi *szerintem* illő!

CLEITIPHÓN *(buzgón)* Én mindent, ahogy parancsolod!

CHREMÉS

Megnősülsz!

CLEITIPHÓN *(visszahőköl)* Apám...!

CHREMÉS Ellenvetés?

SÓSTRATA *(gyorsan közbeszól)* Én biztosítalak:
megteszi!

CHREMÉS Tőle halljam ezt!

CLEITIPHÓN (Elvesztem!)

SÓSTRATA Mért habozol, fiam?

CHREMÉS

Válassz: ezt vagy azt!

SÓSTRATA Megtesz mindent!

MENEDÉMOS *(Cleitiphónhoz)* Csak kezdetben nehéz:
hogyha megszokod sokkal könnyebb.

CLEITIPHÓN Apám, hát megteszem.

SÓSTRATA

1060 Drága fiam, találok én olyat, kit könnyen megszeretsz
majd: Phanocratés leánya...

CLEITIPHÓN Azt a csúf, vöröshajú
kékszemű, szeplős pizét? El nem veszem, nem én, apám!

CHREMÉS

Nézd, hogy válogat! Tán visszakozna már?...
SÓSTRATA Kapsz másikat.

CLEITIPHÓN

Nem, ha mindenképp nősülni kell, van már olyan, kit én
1065 kívánnék.

CHREMÉS Ez az én fiam!

CLEITIPHÓN Szomszéd: Archónidés-leány.

SÓSTRATA

Nagyszerű!

CLEITIPHÓN Még egy dolog.

CHREMÉS Mi?

CLEITIPHÓN Hogy Syrosnak megbocsáss:
értem tette csak.

CHREMÉS Legyen. *(Fiával és feleségével indul be a házukba)*

MENEDÉMOS *(a nézőkhöz)* Mi búcsuzunk: tapsoljatok.

A sorok versmértékei

<i>Tartalom</i>	iambicus senarius	575-578.	iambicus octonarius
1-174.	iambicus senarius	579.	trochaicus septenarius
175.	trochaicus octonarius	580-582.	trochaicus octonarius
176.	trochaicus septenarius	583-584.	trochaicus septenarius
177.	trochaicus octonarius	585-588.	iambicus octonarius
178.	trochaicus dim. cat.	589-590.	iambicus senarius
179-180.	trochaicus septenarius	591-613.	trochaicus septenarius
181-241.	iambicus octonarius	614-622.	iambicus octonarius
242-256.	trochaicus septenarius	623-667.	trochaicus septenarius
257-264.	iambicus octonarius	668-678.	iambicus octonarius
265-311.	iambicus senarius	679-707.	iambicus septenarius
312.	trochaicus septenarius	708-722.	trochaicus septenarius
313.	trochaicus octonarius	723-748.	iambicus septenarius
314-339.	trochaicus septenarius	749-873.	iambicus senarius
340-380.	iambicus senarius	874-907.	trochaicus septenarius
381-397.	trochaicus septenarius	908-939.	iambicus senarius
398-404.	iambicus octonarius	940-979.	trochaicus septenarius
405-561.	iambicus senarius	980-999.	iambicus octonarius
562-563.	trochaicus octonarius	1000-1002.	iambicus septenarius
564.	trochaicus septenarius	1003.	iambicus octonarius
565.	iambicus octonarius	1004.	iambicus quaternarius
566.	iambicus quaternarius	1005-1012.	iambicus octonarius
567-569.	trochaicus octonarius	1013-1016.	trochaicus septenarius
570-571.	trochaicus septenarius	1017-1018.	iambicus octonarius
572.	trochaicus octonarius	1019.	iambicus quaternarius
573.	trochaicus septenarius	1020.	iambicus octonarius
574.	trochaicus octonarius	1021-1067.	trochaicus septenarius

FÜGGELÉK

Terentius e művében (77. sor) van a mindenki által jól ismert, s gyakran idézett mondás: *homo sum, humani nihil a me alienum puto* vagyis szó szerint: *ember vagyok, semmi emberit nem tartok magamtól idegennek*.

E sor fordítása az eredeti versmértékben nem egyszerű, jómagam is több megoldásban gondolkodtam:

MENEDÉMOS

Chremés, elég időd lehet törődni a
más ember dolgával, mihez nincs is közöd.

*más ember dolgával, mi rád se tartozik.

*más ember dolgával, mi tőled távol áll.

CHREMÉS

Ember vagyok: közöm van minden emberhez.

*Ember vagyok: közöm van így mindenkihez.

*Ember vagyok: közöm van itt mindenkihez.

*Ember vagyok: mindenkihez van hát közöm.

*Ember vagyok: van minden emberhez közöm.

*Ember vagyok: rám tartozik mi emberi.

*Emberként rám is tartozik, mi emberi.

*Emberként minden emberhez közel vagyok.

*Ember vagyok: távol nem áll, mi emberi.

*Ember vagyok: nem idegen nekem, mi emberi.

TESTVÉREK

Adelphoe

Előadták Lucius Aemilius Paullus halotti játékain,
melyet Quintus Fabius Maximus és Publius Cornelius Africanus rendezett,
Marcus Cornelius Cethegus és Lucius Anicius Gallus
consulsága alatt. [Kr. e. 160-ban]
Színre vitte Lucius Ambivius Turpio és Lucius Atilius Praenestinus.
Zenéjét Flaccus, Claudius szolgája szerezte, végig egyforma fuvolára.
Görög eredetije Menandrostól. A szerző hatodik darabja.

E fordítás Meller Péter 1952-es részleges fordításának felhasználásával készült.

Caius Sulpicius Apollinaris tartalmi kivonata a Kr. u. 2. századból

Mivel volt Démeasnak két ifjú fia,
öccsének, Micciónnak adta Aischinost,
ő meg nevelte Ctésiphónt kemény, komor
szülőként. Elbűvölte ezt egy kéjleány
szépsége, s bátyja támogatta őt: neki
– de azt hitték magának – elrabolta a
kerítőtől, kinek rabnője volt. Viszont
maga Aischinos meg egy szegény athéni lányt
szeretett meg és ígért házasságot neki.
Dühös volt Démeas az ügy miatt, de hogy
kiszült az igazság, elvehette Aischinos
a nőt, s megkapta Ctésiphón a kéjleányt

Személyek

MICCION	Démeas fivére, Aischinos nevelőapja
DÉMEAS	Micción fivére
AISCHINOS	Démeas fia, Micción neveli
CTÉSIPHÓN	Démeas fia
HÉGIÓN	athéni öreg
SANNIÓN	kerítő
SYROS	Aischinos szolgája
DROMÓN	Micción szolgája
GETAS	Sóstrata szolgája
SÓSTRATA	szomszédasszony
CANTHARA	vénasszony
PARMENÓN	Aischinos szolgája (néma szereplő)
PAMPHILA	Sóstrata lánya, Aischinos kedvese (néma szereplő)
BACCHIS	hárfaflány (néma szereplő)

Szín

Athén, balra a vidékről jövő út, középen Micción, mellette Sóstrata háza,
jobbra a főtérre vezető út.

Előbeszéd

Midőn a költő megneszelte, hogy művét
rosszindulattal nézik, s ellenségei
lerántják azt, amit mi játszani készülünk,
inkább feladja önmagát: ítéljete,
5 mit érdemel, dicséretet vagy megrovást?...
A *Synapothnéskontés* Díphilos darabja, mit
Plautus lefordított, mint *Együtt meghalók*.
A görög mesében egy ifjú kéjnőt rabol
el egy kerítőtől – de Plautus ezt a részt
10 kihagyta és hozzá se nyúlt: ezt vette át
költőnk – a *Testvérek*ben közli szó szerint.
Mi új darabként játsszuk ezt. Ti döntsetek,
hogy plágiumnak számít ez, vagy éppen egy
„mulasztás” volt, mit helyre kellett hoznia.
15 Rossz nyelvek szerint jól ismert férfiak
segítik és állandó társszerzői is.
Bár ezt szánták a legnagyobb szidásnak, a
legfőbb dicséret ez neki: hogyha kedvelik,
kiket ti mind szerettek és a nép szeret,
20 akiknek műve hadban és békében is
ügyén-baján segít soknak – s nem gőg ez ám!...
A mű meséjét itt ne várjátok, mivel
részint az elsőnek fellépő két öreg,
részint a játék adja majd. Jószívetek
25 növelni fogja költőnk kedvét írni még.

I. 1. MICCIÓN *(kilép a házából és visszaszól a szolgájának)*

Fiú! Nem jött meg még lakomáról Aischinos,
s a szolga sem, kit éjjel érte küldtem én? – *(előrelép)*
Valóban jól mondják: ha bárhol elmaradsz
és ott időzöl, jobb *annak* megesnie,
30 mit asszonyod beszél, vagy gondol mérgesen
magában – mint amit szülőid jószive!
Nejed, ha késel, azt gondolja: mást szeretsz,
– vagy más szeret! – kirúgsz a hámból ittasan:
milyen jó dolgod van, s milyen rossz öneki...
35 S hogy nem jött meg fiam, min jár az én eszem?
Hányféle dolgon izgulok: Nem hült-e meg?
Nem esett-e el valahol? Tán csak nem törte el
lábát?... Ez van, ha úgy határozol te, hogy
legyen valakid, ki drágább, mint saját magad!
40 Pedig nem édesgyermekem: testvéremé.
Ifjúkorunktól kezdve más természet ő:
én városban szerettem élni, gondtalan
szelíden – s mit szerencsésebbnek tartanak:
nem házasodtam meg. Nos, épp fordítva ő:
45 vidéken él, folyton keményen dolgozik,
kuporgat, és megnősült, lett két gyermeke.
A nagyobbikat tehát örökbefogadtam én,
sajátomként szeretve felneveltem őt:
ebben gyönyörködöm, csak ő fontos nekem.
50 S iparkodom, hogy rám is így tekintsen ő:
adok, szemet hunyok, s elvárásaim
nem kényszerítem rá. Bár más apák elől
eltitkolják amit csinál az ifjúság,
rászoktattam, hogy előlem azt ne rejtse el.
55 Hiszen ki képes apját is becsapni és
átverni, még bátrabban csal meg másokat.
Az erkölcs és az *engedés* a gyermeket
szerintem jobban féken tartja, mint a félsz.
Bátyám nem ért egyet, s ez nem tetszik neki.
60 Gyakran jön s rám kiált: “Mit művelsz, Micción?
Miért rontod te el fiunk? Miért iszik?
Miért jár nőkhöz? Mért kap pénzt ilyesmire?
Miért öltözteted ki úgy? Te ostoba...!”
Pedig hát *ő* kemény – a mértéken felül.

65 Éntőlem távol áll ez a téves vélemény:
a tekintély súlyosabb, szilárdabb lábon áll,
erővel kényszerítve – mint “barátilag”...
Én azt mondom magamnak, így okoskodom:
70 kötelességét, ki kényszerből csinálja csak,
míg ellenőrzik addig fél és óvatos,
s ha nem remeg, természetéhez visszatér;
de kit jóssággal nyersz meg, az szívből teszi,
viszonzást ad – hátad mögött, s előtted is.
Szülő inkább nevelje arra gyermekét:
75 önként, s ne félésből tegyen jót. Egy apa
s egy *háziúr* ebben különbözik. Ki ezt
nem érti, fiával nem tud bánni, vallja be.
De nem ő van itt, kit emlegettem?... Ő bizony!
Látom, komor. Mi bántja?... Majd ahogy szokott
80 jól összeszid megint. (*balról belép Démeas*) Köszöntlek, Démeas,
a házamban...

I.2 DÉMEAS Bizony téged kereslek épp!
MICCIÓN

 Mi bosszant?

DÉMEAS Még azt kérdezed, mikor Aischinos
ilyen, mi bosszant?

MICCIÓN (Nem megmondtam én?)

 Hát mit csinált?

DÉMEAS Hogy mit csinált? Ki senkitől
85 se fél, semmit se szégyel, semmibe sem veszi
a törvényt! Mert amit korábban végbevitt,
hagyján – de mit csinált ma ő megint?

MICCIÓN No, mit?

DÉMEAS

 Betört egy ajtót s más házába rontva ott
a ház urát, egész személyzetét vele
90 félholtra verte, s elrabolt egy nőszemélyt,
akit szeret! Mindenki méltatlankodik,
minő gyalázat! Hányan mondták, Micción,
jöttömben! Ezt beszélnek erre mind!... Pedig
ha példaképet kell felhozni, nézze meg:
95 fivére ott falun, derék, dolgos, szerény!
Ilyet nem tesz! – S ha róla mondom, Micción,
rólad mondom, mert hagyta így elzúlni!

MICCIÓN

Tapasztalatlan embernél nincsen vakabb,
ki más nem tart helyesnek, csak mit ő csinál!...

DÉMEAS

100 Miről beszélsz?

MICCIÓN

Hogy rosszul ítélsz, Démeas!

Nem bűn az egy legénykétől, elhidd nekem,
ha kurvázik, berúg, vagy egy kaput betör!

(Démeas közbe akar szólni)

Nem ám!... Ha sem te, s én se tettük ezt, szegény
sorunk nem hagyta: mellyel most dicsekszel itt,
105 nem volt egyéb, csupán az ínség kényszere...

Nem jól beszélsz! Mi is megtettük volna, ha
lett volna miből! S ha *ember* lennél, Démeas,
fiadnak is hagynád, amíg kora engedi,
nehogy kivárja, míg sírba tesznek és
110 majd éltesebb korában mégis megtegye!

DÉMEAS

Nagy istenek! Te, ember, megbolondítasz!

Nem bűn ha egy legényke ezt csinálja??

MICCIÓN

Áh,

figyelj, ne untass folyton ezzel, már elég.

Örökbe adtad énnekem fiad, tehát

115 ő már enyém. Ha vét is olykor, Démeas,
nekem vét és a fő rész abból *rá*m esik.

Eljár, berúg, kenőcstől szaglik: a pénzemen!

Nőzik? Kap rá pénzt, míg jól esik nekem.

Ha majd nem – akkor ő a ház előtt reked.

120 Kaput tört? Megjavíttatom. Hogy egy ruhát
eltépett? Újat varratok. Van még miből,

az égnek hála s ez még nem túl nagy teher.

Tehát fejezd be, vagy hozz egy döntőbíró:

lásd meg, te jársz a rosszabb úton!

DÉMEAS

Jaj nekem!

125 Attól tanulj apának lenni, ki érti is.

MICCIÓN

Te apja vagy természettől – tanáccsal én!

DÉMEAS

Tanáccsal! Épp ez az...

MICCIÓN

Ha folytatod, megyek!

DÉMEAS

Így bánsz velem?

MICCIÓN

Hányszor kell ugyanazt hallanom?

DÉMEAS

Enyém a gond!

130 MICCIÓN Enyém is! Jobb lesz, Démeas
ha csak sajátunkkal törődünk. Ezzel én –
azzal te. Mert ha mind a kettővel törödsz,
te visszakéred azt, kit adtál...

DÉMEAS

Micción!

MICCIÓN

Így gondolom!

DÉMEAS Nem én... *(legyint)* De hogyha tetszik, ám
pocsékoljon, pusztítson, pusztuljon – legyen!
135 De én ha egy szót is...

MICCIÓN

Haragszol, Démeas
megint?

DÉMEAS Ne hidd! Hát visszakértem őt?... Nehéz:
a vérem ő. S ha ellened... *(Micción legyint)* Na jó, hagyom.
Törődjek eggyel, mondod?... Jó. az égre: ő
bizony kedvemre való. Talán belátja majd
140 egyszer fiad – de nem rá rosszat én. *(Balra el)*

MICCIÓN

Nem semmiség, amit beszélt – s s van még tovább...
Bizony, hogy bánt az ügy. De persze öneki
azt, hogy fáj: nem mutattam. Mert oly ember ez,
ha csendesíteném: vitázok, s hárítok –
145 de ezt se tudja túrni emberségesen.
Ha még növelném, szítanám dühét, vele
együtt lehetnék esztelen... Bár Aischinos
ebben nagyon méltatlanul bánik velem.
Melyik széplánnyal nem volt még? Melyikre nem
150 költött?... Minap meg – már megunta, gondolom,
mind – azzal állt elő, hogy házasodna már.
Reméltem már lecsillapult az ifju hév:
örültem. S kezdődik megint?!... De végre most
tisztázunk mindent. A téren lesz talán. *(Jobbra el)*

II.1.

*(Az oldalsó sikátorból Aischinos jön, kézen fogva vezeti Bacchist,
az örömlányt. Szolgája, Parmenón, távol tartja tőlük az utánuk
jövő Sanniónt, a kerítőt.)*

SANNIÓN *(a nézőkhöz)*

155 Jaj, könyörgők, emberek, segítsetek szegény, ártatlan
elnyomott szerencsétlennek!

AISCHINOS *(Bacchishoz)*

Már nyugodt lehetsz. Állj itt meg.

Mért pislogsz még rá? Ne félj, amíg én itt vagyok nem bántthat.

SANNIÓ

Mindennek dacára én...

AISCHINOS *(Bacchishoz)*

Gazember ez, de új pofonra nem jelentkezik ma már.

SANNIÓ

160 Aischinos, figyelj! Nem mondhatod, hogy nem tudtad szakmámat:
én kerítőként...

AISCHINOS *(közbevág)* Tudom.

SANNIÓ

De tisztességes ám azért!

Mentségedre azt, hogy nem volt szándékodban így elbánni

énvelem, azt a tárgyaláson én el nem fogadhatom!

Szép szavakkal nem fizetsz ki az engem ért sérelmekért.

165 Jól tudom szokásokat: beismered s megesküszöl, hogy
velem te jól akartál bánni – ám jól elbántál velem!

AISCHINOS *(Parmenónnak)*

Menj előre, nyisd az ajtót.

SANNIÓ

Nem figyelted érveim?

AISCHINOS *(Bacchisnak)*

Lépj be gyorsan.

SANNIÓ *(eléje áll)*

Én nem engedem ám!

AISCHINOS

Állj mellé, Parmenón!

Nem vagy elég közel: menj teljesen mellé! Így jó, igen.

170 Szemed ne vedd le rólam ám, egy pillanatra sem, figyelj
erősen, és ha intek egyet, öklöd állkapcsán legyen!

SANNIÓ

Na, azt szeretném látni!

AISCHINOS *(int a szolgának, aki megüti Sanniónt)* Látod már? Engedd el azt a lányt!

SANNIÓ

Gyalázatos gaztett!

AISCHINOS

Ad még egyet, vigyázz! *(Parmenón megüti Sanniónt.)*

SANNIÓ

Ó, jaj nekem! *(Félreáll.)*

AISCHINOS

Nem intettem pedig – de jobb, mint hogyha intenék, s nem üt. *(Bacchishoz)*

175 Menj már! *(A lány bemegy Micción házába, Parmenón utána, és becsukja a kaput.)*

SANNIÓ

Ez mit jelent? Te itt uralkodó vagy, Aischinos?

AISCHINOS

Ha az lehetnék, én kiosztanám neked, mit érdemelsz.

SANNIÓ

S velem mi dolgod?

AISCHINOS

Semmi.

SANNIÓ

És tudod, hogy én...

AISCHINOS Nem érdekel.
 SANNIÓN
 És nyúltam én akármidhez?
 AISCHINOS Ha nyúltál volna, már nem élsz.
 SANNIÓN
 És mért szabad *neked* pénzért megvett tulajdonomhoz is...?
 180 Felelj!
 AISCHINOS Jobb lesz, ha nem csinálsz te nagy botrányt házunk előtt,
 mert hogyha még tovább zajongsz, rögvest az udvarunkba jutsz,
 s félholtra verhet egy korbács.
 SANNIÓN Korbács?! Szabad emberként?
 AISCHINOS Bizony.
 SANNIÓN
 Ó, mocskos ember! És a közös szabadság, melyről szólnak itt?
 AISCHINOS
 Ha tombolásod végetért, kerítő, akkor rám figyelj.
 SANNIÓN
 185 Hát *én* tomboltam? Nem te rajtam?
 AISCHINOS Hagyd ezt, nézzük a lényegét.
 SANNIÓN
 Mi itt a lényeg énnekem?
 AISCHINOS Mondjam mi jó ebben neked?
 SANNIÓN
 Mondj jót és jogszerűt.
 AISCHINOS Jaj, egy kerítő „jogszerűt” kíván?
 SANNIÓN
 Hát az vagyok, bevallom én: „az ifjak elrontója és
 pusztító pestis” is – de tettem valaha rosszat ellened?
 AISCHINOS *(unja, hogy a kerítő folyton a jogszerűségre hivatkozik)*
 190 Na már csak ez hiányzott...
 SANNIÓN Kérlek, kezd el újra, Aischinos!
 AISCHINOS
 Te hús mináért vetted ezt a lányt (száradjon lelkedzen!).
 Kapsz érte ennyit.
 SANNIÓN És ha nem kívánom ám eladni őt?
 Rákényszerítesz?
 AISCHINOS Ó, nem!
 SANNIÓN Attól féltem...
 AISCHINOS El sem adhatod
 úgy vélem, merthogy ő szabad leány: én annak állítom!...
 195 Gondold csak át: inkább a pénz kell, vagy pereskedésbe fogsz?

Döntsd el, kerítő ezt, mire visszatérek. *(Bemegy Micción házába)*

SANNIÓN

Ó, nagy istenek!

Hát csodálhatom, ha e jogtalanság örületbe hajt?

Házamból kirángatott, bántalmazott és megrabolt!

Öt-hatszáz ökölcsapással illetett engem, szegényt!

200 S azt akarja most, hogy amennyiért megvettem, adjam el...!

Jól kiérdemelte, hát legyen neki: jogszerűt akar.

Elfogadom, csak pénzem adja meg. De hát észnél vagyok?

Mert ő megtudván, hogy elfogadtam, állít majd tanút,

205 hogy már eladtam – és a pénz elszáll: „holnap” fizet csak ám!

Csak fizessen és a jogtalanságát fel sem veszem!

Így van ez, ha végiggondolom: ha már szakmám ilyen,
el kell tűrnöm vérmes ifjak jogszerűtlenségeit.

Ennyit más sem ad. Töprengeni többet itt felesleges.

II.2. SYROS *(kilép Micción házából, visszaszól Aischinosnak)*

Légy nyugodt, majd én beszélek ezzel, és gondom lesz arra,

210 hogy elfogadja, s jól fogadja majd. – No, Sannión, mi van?

A gazdámmal vitázol, hallom, itt.

SANNIÓN

Én egyenlőtlenebb

vitatkozást még életemben nem láttam, nem én: csak ő

adott folyvást, én meg csak kaptam. Ebbe fáradtunk bele.

SYROS

Magad hibája.

SANNIÓN

Mit tehettem volna?

SYROS

Engedned kicsit!

SANNIÓN

215 Engedtem: azt, hogy ütleljen!

SYROS

Ej, tudod, mit mondok én?

A pénzzel nem törődni *ennyit (ujjával csettint)*, néha bővebb hasznot ad.

Mi? Féltél tán jogaidból hogyha engedsz egy kisujjnyit itt

az ifju embernek – te mindenké legostobábbika! –

kamatra szert így nem teszel?

SANNIÓN

Reményt pénzért én nem veszek.

SYROS

220 Nem is leszel gazdag! Nem tudsz „etetni” senkit, Sannión!

SANNIÓN

Én elhiszem, hogy így jobb lenne, ám ilyen ravaszkodó

sosem voltam: jobban szerettem azt, mi *most* adódik épp.

SYROS

Jaj, ismerlek... *(hízelegve)* s tudom, te meg sem érzed ezt a hús minát,

s leköteleznéd... Különben azt mondják, Ciprusba mész...

SANNIÓN (No nézd!)

SYROS

225 Megrakva áruval hajód... S tudom, most meg kell osztanod
figyelmedet. Ha visszatérsz, remélem *erre* lesz időd.

SANNIÓN

Nem indulok...! (Helyben vagyunk! Úgy tudtam, istenemre!)

SYROS (Fél!
Bogár került fülébe!) (*Félrehúzódik, távolról figyeli Sanniót.*)

SANNIÓN Ó, de aljas ügy!

230 A legrosszabbkor üt be! Egy csomó leányt
meg más jó árukat vinnék Ciprusra most.
A vásárról ha kések mindez elveszik!
Ha *ezt* hagyom, mikorra visszatérhetek,
kihül – s ha újrakezdem „Most jössz?” – kérdezik? –
„Hogy engedted? Hol voltál...?” – Inkább vesszen el.

235 Maradni: kár – és aztán perre vinni is.

SYROS (*odalép*)
Kiszámitottad már hogy mennyit nyersz ezen?

SANNIÓN

Hát illik ez hozzá? Hogy tőlem, Aischinos
ily kényszerhelyzetet teremtve elvesz egy...?

SYROS

(Inog már.) Még egyet mondok, figyeld, ha jó:
240 ne kockáztasd a teljes summát, Sannión.
Megkaphatod – s elvesztheted... Inkább felezd.
Könnyebben összeszedne *tíz* minát...

SANNIÓN Ajaj!
Az árát is felejtsem el hát, én szegény?

245 Mit mer még Aischinos? Kiverte mindegyik
fogam, pofonjaitól dagadt egész fejem,
és most becsap?... Nem mozdulok!

SYROS Ahogy gondolod.
És én indulhatok tehát?

SANNIÓN Jaj, megkérlek, Syros,
akármilyen történt, dolgunk perre nem viszem,
csak ő fizessen, amennyiért vettem!... Syros,
250 tudom, nem voltunk nagy barátok eddig, ám
sosem felejttem el, s hálás lennék...

SYROS Azon
leszek. De Ctésiphón jön épp: vidám a lány
miatt.

SANNIÓN Tehát amire kérlek...?

SYROS Maradj kicsit. *(Sannión arrébb megy)*

II.3. CTÉSIPHÓN *(jobbrol jön, nem veszi észre amazokat)*

255 Jótéteménynek, bárkitől jön, örülsz, ha rajtad az segít,
de akkor az igazi, ha az cselekszik jót, akitől ez illik is.
Testvér, testvér, hogyan dicsérjelek, hisz biztosan tudom,
elég pazar szót úgyse lelnék, mert az érdemed különb!
Ezért úgy vélem, egy valamim van, mely mindennél nagyszerűbb:
sehol sincs még egy ily derék, remek, tökéletes fivér!

260 SYROS

Hej, Ctésiphón!

CTÉSIPHÓN Syros! Hej, Aischinos hol van?

SYROS Bent vár!

CTÉSIPHÓN Csodás!

SYROS

Mi az?

CTÉSIPHÓN „Mi az”? Syros, hogy élek én, az ő műve! Drága szív,
ki minden dolgánál előbbre tette az én jólétemet.

Gyalázatot, rossz hírt nyakába vett s a bűnöm és bajom...

Több kell-e még?... *(összerezzen)* Ajtótok zördült? *(el akar menni)*

SYROS Várj, maradj, ő jön ki épp.

II.4. AISCHINOS *(kilép a házból, szolgáljával Dromónnal)*

265 No lássuk azt a gazt!

SANNIÓN *(Rólam beszél! Hozott-e...? Meghalok:
nincs nála pénz!)*

AISCHINOS De jó: téged kereslek éppen, Ctésiphón!

Hogy vagy? Na, minden rendbe jött, fejezd be már a búsulást!

CTÉSIPHÓN

Azt könnyen, istenemre! Mert te vagy épp a bátyám, Aischinos,
édes testvérem! Szembe inkább nem dicsérlek, nem való.

270 Nehogy hizelgésnek vegyed beszédemet hálám helyett.

AISCHINOS

Bolond vagy! Mintha még nem ismernénk mi egymást, Ctésiphón!

Csak egy bánt: későn tudtam meg, s már majdnem elfajult az úgy
s hiába kívánjuk, nem bírtunk volna már segíteni.

CTÉSIPHÓN

Szégyleltem...

275 AISCHINOS Ej, szégyen... Szamárság volt! Ily semmiség miatt
hazádat elhagynád tán...? Csúf beszéd! Ilyentől óvjon az ég.

CTÉSIPHÓN

Hibáztam.

AISCHINOS *(Syroshoz)* Akkor hát hogy állunk Sanniónnal?

SYROS Megpuhult.

AISCHINOS

A térré indulok, fizetni. Te menj be a lányhoz, Ctésiphón.

(Ctésiphón bemegy Micción házába)

SANNIÓN *(odalép Syroshoz, halkan)*

Sürgesd, Syros!

SYROS *(Aischinoshoz)* Gyerünk, siet Ciprusra ez!

SANNIÓN Nem úgy azért,

ahogy szeretnéd! Itt maradok, kivárom...

SYROS Megkapod, ne félj!

280 SANNIÓN

De adja meg mind!

SYROS Mind megadja. Tartsd a szád, kövesd.

SANNIÓN Megyek!

(Jobbra el Aischinossal)

CTÉSIPHÓN *(kidugja a fejét Micción házának kapuján)*

Ajaj, Syros!

SYROS *(már indult volna, de megáll)* Mi baj van?

CTÉSIPHÓN Az istenekre kérlek, ezt a szenny
embert fizessétek ki gyorsan, mert ha mérge nőne még,
apámhoz eljut ennek híre s én örökre elveszek!

SYROS

285 Nem lesz baj, légy nyugodt, mulass csak ott bent addig övele.

Szólj, hogy terítsenek meg és készítsenek mindent elő,

ha végzek, máris fordulok, s halat meg más ilyet hozok.

(Jobbra el, Dromónnal)

CTÉSIPHÓN

Nagyon helyes: ha minden jól ütött ki, legyen ma víg napunk!

(Visszahúzódik a házba. Kis ideig üres a színpad)

III.1. SÓSTRATA *(kilép a házából, Cantharával)*

Drága dajkám – istenekre, most mi lesz?

CANTHARA Kérded, mi lesz?

Hidd el, rendben lesz: a fájások csak most kezdődtek el.

290 S te félsz, akárha még nem szültél volna gyermeket te is.

SÓSTRATA

Jaj, én szegény!... Magunk vagyunk, nincs senki – még Getas se, hogy
a bábaasszonyért küldjem, vagy áthivassam Aischinost.

CANTHARA

De nemsokára itt lesz, hidd el, nem mulaszt el egy napot
sem ám.

SÓSTRATA Szerencsétlenségemben ő csupán a vígaszom.

CANTHARA

295 Mindent egybevéve nem történhetett ez, asszonyom,
jobban, minthogy itt a bűnös ifju még szerelmes is,
s áldott jószívű – és ráadásul jó család fia.

SÓSTRATA

Így van ám, ahogy mondd – csak tartsa meg nekünk az ég!

III.2. GETAS *(jobbról jön, feldúltan, nem veszi észre amazokat)*

300 Elérkezett a pillanat, hogy nagy bajunkon itt ma az
egész világ tanácsa, terve sem tud már segíteni!
énrajtam és úrnőmön és úrnóm leányán! Jaj, nekem!
A gondok falként vesznek itt körül: kijutni nem lehet.
Jogtalankodás, erőszak, és nyomor, szégyen, magány!
Ó, milyen világ! Szentségtörő, gonosz gazember ez!

SÓSTRATA *(Cantharához)*

305 Jaj, jaj nekem, miért ilyen feldúlt, ily izgatott Getas?

GETAS *(folytatja)*

Akit nem köt saját szent esküvése, és a szájalom
se fogta el, nem fogta vissza tettétől, hogy az, kivel
a bűnt követte el, most gyermeket szül épp!

SÓSTRATA *(Cantharához)*

sehogyse, hogy miről beszél! Nem értem én

CANTHARA

Gyerünk közelebb hát, Sóstratám.

GETAS *(folytatja)*

310 Hej, hejj, alig bírok magammal én, a dühtől lángolok!
Csak azt kívánom bár kerülne egész családjá kezem közé,
hogy ráokádjam összes mérgemet, míg bosszuságom ég!
Elégedett lennék, ha intézhetném büntetésüket!
Először végeznék az apjával, ki ily szörnyet csinált!
315 Aztán Syros, sugalmazója jön – mi módon lenne szebb...?
Derékon kapnám és fejével úgy csapnám a földre, hogy
szétszállna agyvelője mind!...
És az úrfinak kivájnám két szemét, úgy lökném le!
S tönkreverném, ütném, vágnám, mind megsemmisíteném! –
320 De mért nem mondom asszonyomnak el már? *(Indulna Sóstrata házába)*

SÓSTRATA

Visszahivom: Getas!

GETAS *(háttal van nekik, nem figyel oda)*

Hagyj most, bárki vagy!

SÓSTRATA

Sóstrata vagyok!

GETAS

Téged kereslek épp!

SÓSTRATA

Téged vártalak, de végre-végül itt vagy már velünk!

GETAS *(keresi a szavakat)*
 Asszonyom...

SÓSTRATA Mi az? Miért remegsz?
 GETAS Ajjaj!
 SÓSTRATA Mi van, Getas?
 Szedjed össze már magad.
 GETAS Nekünk...
 SÓSTRATA Mi van nekünk?
 GETAS A vég!

325 Végünk van!
 SÓSTRATA Beszélj értelmesen!
 GETAS Merthogy...
 SÓSTRATA Mondd már, Getas!
 GETAS Aischinos...
 SÓSTRATA Mi van vele?
 GETAS Itthagytott mindannyiunkat!
 SÓSTRATA Ó!
 Végünk lenne hát?... Miért...?
 GETAS Mert mást szeret!
 SÓSTRATA Kit? Jaj nekünk!
 GETAS Nem titkolja: egy kerítőtől rabolta el maga!
 SÓSTRATA Biztos ez?
 GETAS Biztos! Saját szememmel láttam, Sóstratám!
 SÓSTRATA

330 Jaj, én szegény! Mit higgyek? Kiben bízzak? Hogy Aischinos...
 Ki életünk, egész reményünk, mindenünk egyszerre volt?
 Ki szentül esküdött, hogy lányom nélkül egy napot sem él?
 Ki azt ígérte gyermekét az apjának mutatva esd
 majd engedélyéért, hogy elvehesse lányomat?

GETAS

335 A sírást hagyd el, asszonyom. Gondold most inkább át ügyünk:
 elhallgassuk vagy elbeszéljük?
 CANTHARA Ember, ajj, észnél vagy-e?
 Szerinted közhírré tegyük ilyet?
 GETAS Nekem se tetszik ez.
 Először is, hogy ő már nincs velünk, a tény mutatja itt.
 Ha most beszéljük el, mindent tagadni fog, biztos vagyok.
 340 Magad nevét s a lányodét bemocskolná. S főleg ha mást

szeret – ha elfogadná is – kár lenne hozzáadni őt.

Tehát akármilyen módon is: hallgatni kell.

SÓSTRATA

Nem azt teszem!

GETAS

Hanem?

SÓSTRATA „Szétkürtölöm”!

CANTHARA

Gondold meg, Sóstratám, amit csinálsz.

SÓSTRATA

345 Rosszabbra nem fordulhat már az egész, amelyben most vagyunk.
Először is: hozományunk nincs, s a másik fontos is elveszett:
szüzen férjhez nem adható. Tehát csak ez maradt nekünk.
Ha ő tagad, van egy tanunk: gyűrűje, az, mit ő adott.
S különben is: lehet szavam nyugodtan, vád nem érhet itt!
Pénzről sosem volt szó közöttünk – így pert indítok, Getas.

GETAS

350 Egy pert...? Helyes, te jobban tervezel.

SÓSTRATA

Te most eredj hamar

el Hégióhoz, és beszélj ügyünket el neki teljesen.

Rokon, férjemnek jóbarátja volt és kedvel minket is.

GETAS

Biz' ám, nem is törődik más velünk! (*Balra el*)

SÓSTRATA

Te meg, jó Cantharám

szaladj a bábaért: ha szükség lesz rá, akkor itt legyen.

(*Canthara középen el, Sóstrata bemegegy a házába*)

III.3. DÉMEAS (*balról jön, feldúltan*)

355 Végem van: azt hallom, hogy Ctésiphón fiam
együtt volt Aischinossal! A rablás részese!
Szegény fejemnek ez hiányzott még, hogy őt,
ki ér valamit még, őt is a bűnbe rántsa be!
Most hol keresssem?... Egy lebujba vitte az

360 a gazfickó, rávette erre biztosan.
(*Jobbról belép Syros, a kosarat cipelő Dromónnal*)

De látom, jön Syros, majd tőle megtudom:

a bandában biz' ő is benne van! Ha ez

rájön, hogy őt vadászom, a hóhér nem felel.

Szándékom nem fogom mutatni hát.

SYRUS (*Dromónhoz, de úgy, hogy Démeas is hallja*) Imént

365 az öregnek elbeszéltem sorra mind, hogy áll.

Ilyen vígnak sosem láttam.

DÉMEAS

(Jaj, istenek!

Az egy bolond!)

SYROS

Fiát dicsérte ő – na meg

nekem hálálkodott a jótanácsokért!

DÉMEAS

(Megpukkadok!)

370 SYROS S a pénzt is adta rögtön ő,
azonfelül kaptam még én is fél minát:
Bizony szivem szerint költöttem el!

DÉMEAS Nohát
ha jól akarsz intézni bármit, erre bíz!

SYROS *(úgy tesz, mintha most vette volna észre)*
Ó, Démeas, nem láttalak... Mi van veled?

DÉMEAS
375 Mi volna? Nem győzőm csodálni bennetek
az ész!

SYROS Buták vagyunk, sőt nyíltan mondhatom:
hülyék! – Pucold meg jól e sok halat, Dromón,
de ezt az szép nagy angolnát tedd vízbe: még
ficánkolhat. Ha megjövök, filézd ki majd:
előbb ne! *(Dromón bemegy Micción házába)*

DÉMEAS Förtelem!

380 SYROS Nekem se tetszik, ám
hiába szólok folyton én... *(Beszól a házba)* A sós halak
puhuljanak meg jól!

DÉMEAS Szentséges istenek!
Vajon fiát szándékosan teszi tönkre, vagy
szép tettnek véli ezt?... Ajjaj, szegény fejem!
385 Már látom is, mikor lelép, s más földtekén
zsoldosnak áll lerongyolódva...

SYROS *(gúnyosan)* Démeas,
az bölcs, ki észre tudja venni nemcsak azt
mibe épp megbotlott lába – ám előre lát
a jövőbe!

DÉMEAS Hooogy? A hárfáslány még nálatok...?

SYROS

Bent van.

DÉMEAS Hát nálatok fog lakni?

390 SYROS *(egyetértést színelve bólogat)* Örület,
szerintem is!

DÉMEAS De hát... ez...!

SYROS Apja ostoba

lágysága, csúf könnyelműség...

DÉMEAS Öcsémet én

szégyellem, röstellem!

SYROS Megmondom, Démeas,
– s nem azért, mert itt vagy – hogy különböztök nagyon.

395 Te, úgy ahogy vagy: semmi... más, mint értelem –
ő: álomember. Engednéd te, hogy fiad
ilyet tegyen?

DÉMEAS Hogy engedném?!... Szagot fogok
én fél évvel korábban, kezdjen bármit el!

SYROS Erősen őrzöd, állítod?

DÉMEAS Maradna bár
ilyen, mint most.

SYROS Olyan, milyenné őt teszik.

DÉMEAS
400 Igaz is! Ma láttad őt netán?

SYROS Hogy Ctésiphont?
(Vidékre küldöm!) Rég tanyádon dolgozik.

DÉMEAS Biztos vagy ebben?

SYROS Én kísértem el!

DÉMEAS Remek!
Féltem, hogy itt lebzsel még...

SYROS Mérges volt nagyon.

DÉMEAS
Miért?

SYROS Bátyjára támadt rá a téren épp,
405 a lány miatt.

DÉMEAS Valóban?

SYROS Ej, nem nyelte le!
Mikor kiszámolták a pénzt, váratlanul
csak ott terem, s kiabálni kezd: „Ej, Aischinos
minő gyalázatot csinálsz? Szégyent hozol
nemzetségedre!”

DÉMEAS Ó, örömtől könnyezem!

SYROS
410 „Nem ezt a pénzt herdálod el: de életed!”

DÉMEAS Az isten óvja őt! Apái vére!...

SYROS Az!

DÉMEAS Syros, biz' ő ily elvekkkel van telve.

SYROS Tyű,
 volt ám kitűl tanulja otthon!
 DÉMEAS Úgy bizony!
 Nem hunyok szemet s okítom; szoktatom:
 415 vizsgálja minden ember életét tűkűr
 gyanánt, s magának példát másoktól vegyen!
 „Ezt tedd!”
 SYROS Nagyon jó!
 DÉMEAS „Ezt kerűld!”
 SYROS Okos beszéd!
 DÉMEAS
 „Ez így dicséretes!”
 SYROS Biz’ ám!
 DÉMEAS „Ez véték így!”
 SYROS
 Kitűnű!
 DÉMEAS Majd pediglen...
 SYROS Istenekre, most
 420 nem érek rá többet hallgatni... Szép halat
 kaptam, kedvem szerint valót: vigyázni kell
 ne rontsák el!... S ez oly bűn volna, Démeas
 mint hogyha nem tennéd, mit épp beszélsz, hiszen
 pont így okítom én a szolgatársaim: *(Utánozza Démeast)*
 425 „Ez túl sós! – Ez megégett! – Ez nem tiszta még! –
 Ez jó: csináld csak máskor így!” – és folyton az
 eszemtűl telhetűen intem, buzdítom
 őket: tűkűr gyanánt vizsgálják, Démeas,
 a tálakat, s megmondom, mit kell tenniűk!
 430 Hogy esztelenség ezt csinálni, jól tudom:
 de mit tegyűnk?... Vedd úgy őket: melyik milyen. *(Elmenűben)*
 Kivánsz még mást?
 DÉMEAS Csak azt, hogy észretérjetek!
 SYROS
 Vidűkre mész innét?
 DÉMEAS Egyenest!
 SYROS Mit is tehetsz
 itt, hol bűlcs elveidre senki nem figyel... *(Bemegy Micción házába)*
 DÉMEAS
 435 Megyek bizony, hiszen kiért idejűttem, a
 tanyán van. Csak sajátommal tűrűdűm én!
 Őcsém akarta: lássa majd, ővű milyen. –

De kit látok, ki tart felém? Ez Hégión,
 A földim? Ő tényleg! Bizony, szavamra, még
 440 gyerekként jóbarátom volt!... Ó, istenek!
 eféle polgárokbán hogy szűkölködünk
 ma már!... Tisztesség, erkölcs benne a régi még!
 A közre tőle rossz nem származott sosem.
 Öröm nekem, ha látom még e nemzedék
 445 nyomát! Most feltámadt az életkedvem is!
 Bevárom itt, köszöntöm, elbeszélgetünk.

III.4. HÉGIÓN (*balról jön Getasszal*)
 Ó halhatatlan istenek! Szörnyű, amit
 beszélsz, Getas!

GETAS De így van.

HÉGIÓN Egy ilyen család
 fia egy ily' nemtelen dologban...! Aischinos,
 450 nem jársz atyádnak nyomdokán!

DÉMEAS (Ezek szerint
 hallott a lány-ügyről, és őt is bántja, bár
 nem is rokon. Miközben apja meg nem is
 törődik... Ej, csak lenne itt és hallaná!)

HÉGIÓN
 Ha nem fejezik be, meg nem ússzák szárazon!

GETAS
 455 Minden reményünk benned van csak, Hégión.
 Csupán te vagy nekünk: patrónusunk, atyánk.
 Halálos ágyán bízott minket rád urunk.
 Ha nem segítesz, elveszünk...

HÉGIÓN Ilyet ne mondj!
 Hogy is tagadhatnám meg ezt kegyetlenül!

DÉMEAS
 460 (Megszólítom.) Szívből köszöntlek, Hégión!

HÉGIÓN
 No, hát téged kereslek épp... üdv, Démeas!

DÉMEAS
 Engem? Miért?

HÉGIÓN Mert Aischinos, nagyobb fiad,
 kit átadtál öcsédnek, ő bizony nem úgy
 viselkedett, ahogy nemeshez illenék.

DÉMEAS (*gyanakodva*)
 465 Mit tett?

HÉGIÓN Barátunk volt, s kortársunk Símulos,

emlékszel?

DÉMEAS Persze.

HÉGIÓN Lányát megrontotta a

fiad...

DÉMEAS Jaj...!

HÉGIÓN Várj, még nem hallottad, Démeas,
a legrosszabbat.

DÉMEAS Ennél rosszabb létezik?

HÉGIÓN

470 Bizony rosszabb, mert ez még megbocsátható:
a bor hibás, az éj, a vágy, az ifjuság –
hisz emberek vagyunk. Belátva mit csinált
a lány anyjához ment, könyörgött, könnyezett
igért, megesküdött, hogy nőül elveszi.
Így minden elfelejtve, elrendezve lett.
475 A lány ott megfogant, épp tíz hónapja már,
s derék legényünk – áldanak az istenek...! –
egy szerzett hárfáslánnyal él: elhagyta ezt!

DÉMEAS

Mindezt te biztosan tudod?

HÉGIÓN Törvény előtt

480 elmondja anyja és a lány is ezt. S Getas
is itt van, ő nem bárgyu ám, akár a sok
rabszolga, ő segíti, tartja el csupán
a lány családját: vedd elő, vallasd ki hát.

GETAS

Kinoztass meg, ha nem valóság, Démeas.

Különben ő se fogja eltagadni ezt.

DÉMEAS

485 (Szégyenkezem. Hogy mit tegyek most, nem tudom...
s hogy mit feleljek...)

PAMPHILA (*hangja Sóstrata házából*) Jaj nekem!... Nagy fájdalom!

Szülő Lucína, enyhülést adj kérlek!

HÉGIÓN Ejj,

csak nem most jött el a...

GETAS Épp most, Hégión.

HÉGIÓN Ahá!

490 oltalmatok miatt esd ő most, Démeas!
Legyen meg az, mit vár a törvény és a szív,
s hozzátok illőn végződjenek – adná az ég!...
De én – ha máshogy éreznétek, Démeas! –

- körömszakadtig védem őt, s a néhait:
 a rokonom: együtt nevelkedtünk fel és
 495 együtt szolgáltunk még a hadseregben is
 s mikor szegények voltunk, együtt éltük át.
 Ezért tehát küzdök, törvény elé viszem,
 ha tönkre is megyek, de őket nem hagyom!
 No, mit felelsz?
- 499 DÉMEAS Öcsémet kérdem, Hégión,
 499_a s amit tanácsol erre, én akként teszek.
- HÉGIÓN
 500 Rendben van, Démeas, de vésd szivedbe jól:
 minél könnyebben éltek és minél nagyobb
 hatalmatok, családotok, s a pénzetek,
 annál nagyobb legyen figyelmetek: mi jó
 és jogszerű!... Ha megbecsült nevet kívánsz.
- DÉMEAS
 505 Térj csak haza: mindent megteszek, mi jogszerű.
- HÉGIÓN
 Ez illik hozzád. – Lássuk Sóstratát, Getas. *(Bemennek Sóstrata házába.)*
- DÉMEAS
 Előre mondtam ezt. Bár lenne vége itt...
 De rémes engedékenysége még nagyobb
 bajokba fogja vinni őt előbb-utóbb.
 510 Megyek keresni Micciónt, s leszidni jól.
(Jobbra el. Kis ideig üres a színpad)
- III.5. HÉGIÓN *(kilép Sóstrata házából, és visszaszól)*
 Nyugodt légy, Sóstratám, s ahogy tudod, tegyél
 kedvére. Én meg Micciónnak is, ha most
 a főtéren van, elmondom, hogy áll az ügy.
 Ha kész megtenni azt, amit kell: jó, tegye.
 515 Viszont ha más az álláspontja, mondja el
 nekem, hogy hogy tudjam mit lépjek majd válaszul. *(Jobbra el)*
- IV.1. CTÉSIPHÓN *(kilép Syrosszal Micción házából)*
 Úgy, tehát apám vidékre ment?
- SYROS Azóta házatokba
 ért. Javában dolgozik, remélem, ott.
- CTÉSIPHÓN Így lenne bár!
 Egészségére válják – és fáradjon abban úgy el ám,
 520 hogy pár napig ne is kívánjon ágyából kikelni sem.
- SYROS
 Biz' úgy legyen! S lehetne még tovább!
- CTÉSIPHÓN Az ám, e szép napot,

ahogy kezdtem, szeretném épp olyan vidáman tölteni.
Kezdem is gyűlölni birtokunkat: mért van oly közel, mi?
Lenne inkább távolabb!...
525 Úgy az éj ott lepné őt meg, s nem jöhetne rögtön vissza.
Mert ha nem talál ott engem, úgylis biztos visszatér.
Megkérdi hol voltam, hogy nem látott egész nap engem, és
mit mondjak?

SYROS Ej, találj ki bármit!

CTÉSIPHÓN Nem tudok...

SYROS Te nyámnnyila!

Barátod, ismerősöd nincs?

CTÉSIPHÓN De van. Na és?

SYROS Itt volt velük

530 egy kis dolgod.

CTÉSIPHÓN De nem volt. Ezt nem mondhatom.

SYROS De mondhatod.

CTÉSIPHÓN

Nappalra – ám az éjszakára mit felelhetek, Syros?

SYROS

Jaj már! Biz' úgy szeretném bár akadna dolgod éjjel itt! –

Nohát, legyél nyugodt: apádat én már jól kiismerem.

Mikor legmérgesebb, kezes kis báránnyá teszem.

CTÉSIPHÓN Hogyan?

SYROS

535 Téged dicsérlek – ennek ő örül, s égig magasztalom
erényeid.

CTÉSIPHÓN Nekem?

SYROS Neked. Mint egy gyerek könnyezni fog
boldogságában. – Éppen itt...

CTÉSIPHÓN Mi az?

SYROS Ha farkast emlegetsz...

CTÉSIPHÓN

Apám?!

SYROS Ő.

CTÉSIPHÓN Mit tegyünk, Syros?

SYROS Gondom lesz rá, te fuss be csak.

CTÉSIPHÓN

Ha engem kérdez, mit se tudsz, érted?

SYROS Befognád már a szád?

(Betuszkolja Ctésiphónt Micción házának kapuján)

IV.2. DÉMEAS (jobbról jön, nem veszi észre a másikat)

540 Szerencsém az ma nincs! Scholse leltem meg testvéretem

és amíg kerestem őt, megláttam egy napszámosom:
nincs a birtokon fiam – közölte. Hát most mit tegyek?

CTÉSIPHÓN *(kidugja a fejét a kapun, suttogva Syrosnak)*

Hej!

SYROS *(visszaság)* Mi kell?

CTÉSIPHÓN Engem keres?

SYROS Naná!

CTÉSIPHÓN Végem!

SYROS Ne törj le már!

DÉMEAS *(folytatja)*

545 Mindenségit, ily csapás! Én fel nem foghatom – csupán
sejtem: tán azért születtem, elviselni bármi jön.
Elsőként megérezem én a bajt, és elsőként tudom,
s elsőként adom hírül, s e terhet egymagam viszem.

SYROS

(Vicces: még hogy ő az első – most se tudja még mi van!)

DÉMEAS *(folytatja)*

Visszajöttem, hátha itt van végre Micción.

CTÉSIPHÓN *(suttogva Syrosnak)* Syros!

550 Kérlek, jól vigyázz, nehogy bejöjjön!

SYROS *(visszaság)* Elhallgatsz megint?

Látod, örködöm.

CTÉSIPHÓN De Herculesre, benned sem bízom.

Én bezárkózom Bacchisszal inkább: az biztos csupán. *(Visszahúzódik)*

SYROS

Menj. Eltávolítom én.

DÉMEAS *(észreveszi Syrost)* No, nézd, a főbűnös Syros!

SYROS *(úgy tesz, mintha nem vette volna észre Démeast, magának mondja)*

Nem! Nem, istenemre, ezt eltűnni nem lehet tovább!

555 Hadd tudom meg, hány uram van énnekem! Jaj, gyöttelelem!

DÉMEAS

(Mit morog? Mi van...?) Mondd, jóember, testvérem itthon-e?

SYROS

Jaj, milyen „jóember”, én halott vagyok!

DÉMEAS Miért?

SYROS

Kérdezed? Hát engem és a hárfáslányt félholtra vert

Ctésiphón!

DÉMEAS Ej, mit beszélsz?

SYROS De, nézd, hogy feldagadt a szám!

DÉMEAS

560 Miért vert?

SYROS Mert a rosszat én sugalmaztam szerinte!

DÉMEAS Nem
azt mondtad vidékre ment?

SYROS De... felbőszülve visszajött.
Senkit sem kimélt! Nem átallott megütni egy öreget,
ő, kit én ilyen kicsiny korában ölbe fogtam ám!

DÉMEAS Jól van, Ctésiphón, apádra ütsz! Derék! Már férfi vagy!

565 SYROS Jól bizony, de inkább tartogassa másra ökleit.

DÉMEAS Jól csinálta!

SYROS Persze, egy szerencsétlen leányt meg egy
vén szolgát, ki visszaütni nem mer... megcsinálta jól!

DÉMEAS Persze: látta, akárcsak én, hogy a főbűnös te vagy...
És őcsém bent van?

SYROS Nincs.

DÉMEAS Ejnye, hol találom őt...

570 SYROS Én tudom kinél, de el nem árulom.

DÉMEAS Mi az?

SYROS Nem én!

DÉMEAS Én itt rögtön szétverem fejed!

SYROS *(visszakozik)* Sosem tudom nevét
annak... ám a házat ismerem!

DÉMEAS Hát akkor mondd el azt.

SYROS Azt a csarnokot, mi a húspiac mögött van, ismered?

DÉMEAS Ki nem?

SYROS Menj az úton felfelé, aztán a másik oldalon
meg lejjebb ereszkedsz. Akkor arra menj, amerre látsz
egy szentélyt e kéz felől majd. Ott egy mellékutca lesz.

575 DÉMEAS Egy van ott?

SYROS Amelyben egy nagy fűgefa áll.

DÉMEAS Igen.

SYROS Bemész...

DÉMEAS

Várj csak, az nem egy zsákutca?

SYROS

Istenemre, persze, az!

580 Lásd, milyen bolond vagyok! Tévedtem. A nagy csarnok felé
menj, gyorsabb is arra, el se tévedhetsz. Tudod, hol a
dúsgazdag Cratínos háza?

DÉMEAS

Hogyne.

SYROS

Azt ha elhagyod,

balra menj az úton, addig míg Diána templomát
el nem éred, aztán jobbra, s egy kaput, meg egy tavat
látsz, s találsz asztalosműhelyt. Ott lesz.

DÉMEAS

Mit keres ott?

SYROS

585 Kerti bútorokra van szüksége, hol pihenni tud...

DÉMEAS

És ivászatot rendezni! Szép!... Azonnal indulok. *(Jobbra el)*

SYROS

Menj, vén csont! Megérdemelt utadra elzavartalak.
Aischinos meg hol marad már? Odakozmál a jó ebéd!...
Ctésiphón alámerült a lányba... Én gondoskodom
590 jómagamról. Bent az ingyencégeket megkóstolom,
némi bort leöntök torkomon, s bevégezem így napom!
(Bemegy Micción házába)

IV.3. MICCIÓN *(jobbról jön Hégiónnal)*

Nem látok itt olyat, miért dicséret járna, Hégión.
A dolgom végzem csak: mit elkövettünk, azt jóváteszem.
Vagy azt hitted, hogy én azok körébe tartozom, kiket
595 ha szemrehányás ér a bűnükért, azt sértésnek veszik,
és visszavádolnak? S te megdicsérsz, amért nem ez vagyok?

HÉGIÓN

Dehogy! Sosem képzeltelek másfajta lelkűnek, mi vagy.
De kérlek, jöjj velem be most a lány anyjához, Micción.
Személyesen mondd el neki is, mit énnekem mondtál előbb:
600 gyanúnk az öccse kedvéért szállt rá, s a hárfáslány azé.

MICCIÓN

Ha ezt jogosnak gondolod, s szükséges is, gyerünk.

HÉGIÓN

Helyes.

Nem csak vigasztalója léssz: a nő lelkét bú, szenvedés
emésztí – dolgoz is végzed. De hogyha másként gondolod,
elmondok akkor mindent én.

MICCIÓN

Dehogy, magam megyek.

HÉGIÓN

Helyes.

605 Akiknek a sora nem megy úgy, ahogy mehetne, szerfelett
gyanakvóak, sértésnek vesznek mindent, képzelődve, hogy
a gyöngeségükért, a sorsukért, csak játszanak velük.
Személyesen lehet csak megnyugtatni feldúlt lelküket.

MICCIÓN

Valóban, jól beszélsz.

HÉGIÓN

Kövess tehát a házba.

MICCIÓN

Szívesen.

(Bemennek Sóstrata házába)

IV.4. AISCHINOS *(jobbrol jön)*

610 Szerteszakít ez a kín!

610a Ugyan miért szakadt e baj ma hirtelen énrám?
Azt se tudom, mit tegyek és hogy velem itt most mi legyen!
Testemet elhagyta erőm, félelem elvette eszem
teljesen, így nem terem itt semmi okos gondolatom!...
Jaj, hogy úszhatom én meg ma e zűrzavart?

615 Vád alatt vagyok! Nagy e vád – és bizony nem alaptalanul.
Sóstrata most azt hiszi *számomra* szereztem

meg a lányt... persze bevádolt az a vén dajka...

Mert hogy a bábaasszonyért küldték, megláttam, s rögtön ott
teremve kértem Pamphiláról, hogy van, indul már a szülés,
620 azért kell már a bába – s rámkialt: „Menj, menj el, Aischinos!
Elég a szép ígéretekből, nem kell már a hazug szavad!” –
„De hát mi ez, könyörgöm?” – „Légy csak boldog azzal, kit szeretsz!”
Sejtettem mit gyanítanak, de visszafogtam ott magam:
öcsémről bármit hall e pletykafészek – szertekürtöli!

625 Mit tegyek most? Mondjam, hogy testvéremé ez? Nem szabad
hogy megtudják... Ej, hagyom: talán titokban tarthatom.
Félek mit gondolnak – ellenem szól minden látszat itt:
Én raboltam, én fizettem érte, énhozzám került.

Mind az én hibám, bevallhatom! Miért nem mondtam el
630 Pamphilát apámnak: ő engedte volna, hogy elvegyem!

(Összeszedi magát)

Késlekedtéld eddig, ébredj fel hát végre, Aischinos!

Elsőként magad tisztázd a nők előtt. Itt laknak ők.

(Odaér a kapujuk elé, már emeli a kezét, hogy kopogjon)

Meghalok! Folyton remegnem kell e házba lépve, jaj! *(Zörget)*

Hé, bent! Aischinos vagyok! Hej, nyissatok nekem kaput!

635 Léptek. Ez ki? Félreállok... *(Arrébb lép a kaputól)*

IV.5. MICCIÓN *(kilép, és viszaszól a házba)* Ahogy megmondtam, Sóstrata,
azt tegyétek. Én meg Aischinossal megbeszélem ezt. *(Körülnéz)*
Ej, hol van, ki zörgetett?

AISCHINOS (Az apám! Jaj, végem!)
 MICCIÓN Aischinos!
 AISCHINOS
 (Mi dolga volt neki itt?)
 MICCIÓN Te zörgetté! ide?
 (Hallgat... Ne játsszak egy kicsit vele?... Jobb is így:
 640 mért nem beszélt erről bizalmasan velem?)
 Nem válaszolsz?
 AISCHINOS Nem itt kopogtam, azt hiszem.
 MICCIÓN Úgy? Mert csodálnám, mit keresnél éppen itt...!
 (Pirul már! Jól megy ez.)
 AISCHINOS Megmondanád, apám,
 neked viszont mi dolgod itt?
 MICCIÓN Nincs semmi sem.
 645 A térről hívott egy barátom erre, hogy
 tanácsadó legyek.
 AISCHINOS Miii?
 MICCIÓN Elmondom neked.
 Néhány szegénysorú nő éldegél ehelyt –
 őket talán nem ismered... tudom, hiszen
 nemrég költöztek át ide.
 AISCHINOS És aztán mi lett?
 MICCIÓN
 650 Egy lány s az anyja.
 AISCHINOS És?
 MICCIÓN Apátlan árvalány.
 Az ismerősöm a legközelebbi rokon nekik:
 hozzá megy a lány – törvény szerint.
 AISCHINOS Végem!
 MICCIÓN Mi az?
 AISCHINOS
 Nincs semmi. Jó, folytasd.
 MICCIÓN És elvinné, mivel
 Milétosban lakik.
 AISCHINOS S elvinné azt a lányt??
 MICCIÓN
 655 El ám.
 AISCHINOS Egész Milétosig?
 MICCIÓN (*flegmán*) Ja!
 AISCHINOS Meghalok...

És ők? Mit mondanak?

MICCIÓN Szerint?... Nem sokat...

Az anyja azt meséli, hogy más férfitől

– kit nem nevez meg – a lánynak már van egy fia.

Az elsőbbség azé – ennek mért adja hát?

AISCHINOS

660 Na látod, és te nem tartod jogosnak ezt?

MICCIÓN

Nem.

AISCHINOS Nem?! Könyörgöm: hát a lányt ez elvigye?

MICCIÓN

Miért ne vinné el?

AISCHINOS Durván intézitek

ti ezt. Nagyon keményen, sőt ha nyíltan is

szólhatnék most, apám – ez már embertelen!

MICCIÓN

665 Miért??

AISCHINOS Még kérdezed? Mit gondoltok, mi lesz

azzal, kivel viszonyban volt eddig? Szegény

szerencsétlen, biztos nagyon szeretheti!

S szemével lássa, elragadják azt a lányt

a szeme elől!? Gyalázatos gaztett, apám!

MICCIÓN

670 Ez érv?? Ki kérte meg? Ki egyezett bele?

S ki adta őt férjhez? Mikor ment és kihez?

Idegent ki választott?

AISCHINOS Otthon kell ülni egy

ilyen nagy lánynak, várva, hogy jön egy rokon

elvenni őt?? Apám, épp hozzád illene

675 hogy így beszélj, kiállj, és védelmezzed ezt!

MICCIÓN

Nevetséges! Beszéljek tán az ellen én

ki ügyvédjének kért?... De mért is érdekel

ez minket? Van közünk hozzá? Gyerünk... Mi az?

Sírsz?

AISCHINOS Apám, kérlek, hallgass meg...

MICCIÓN Aischinos, mindent tudok!

680 Hallottam, s mivel szeretlek, gondot fordítok terád.

AISCHINOS

Próbálom kiérdekelni, hogy szeress, míg élsz, apám,

oly nagyon, mint hogy szégyellem bűnömet, s nem is merek

szemedbe nézni...

MICCIÓN

Istenemre, elhiszem: tudom,

nagy szived van – s aggódok meggondolatlanságodért!

685 Mit képzeltél mégis, hogy miféle város ez, hol élsz??

Tönkretettél egy szüzet, kit még érintened is tilos!

Már ez is nagy bűn, nagyon nagy ám – bár persze emberi:

sok kiváló férfi is csinálta. Ám ha így esett:

átgondoltad ezt te? Volt elképzelésed, hogy mi lesz

690 aztán? És hogyan? S ha szégyelltél beszélni énvelem

honnan tudtam volna meg? Halasztgatod tíz hónapig,

s így elárultad szegény lányt, önmagad – s a kisfiad!

Tán azt hitted, míg durmolsz, az ég megoldja gondjaid?

Ujjadat se mozdítod meg, és elhozza *őt* neked?...

695 Nem szeretném látni, hogy megint ilyen hanyag legyél!...

Megnyugodhatsz. Elveszed.

AISCHINOS

Hogy?!

MICCIÓN

Megnyugodhatsz már...

AISCHINOS

Apám,

most játszol velem, könyörgök?

MICCIÓN

Én, ugyan mért?

AISCHINOS

Nem tudom...

Bár igaz lehetne – úgy szeretném... ámde félek is.

MICCIÓN

Menj be és imádkozz – meglesz már az esküvő. Eredj!

AISCHINOS

700 Hogy? Meglesz...?

MICCIÓN

Meg ám!

AISCHINOS

Ma??

MICCIÓN

Még ma ám, amint lehet.

AISCHINOS

Nagy ég!

Vesszek el, ha két szememnél jobban nem szeretlek én!

MICCIÓN

Jobban, mint őt?

AISCHINOS

Éppen úgy!

MICCIÓN

Helyes!

AISCHINOS

No és a milétosi...?

MICCIÓN

Vége, eltűnt, elhajózott!... Nos, mit állsz itt?...

AISCHINOS

Menj, apám

és imádkozzál *te*! Biztosan tudom, hogy rád az ég

705 jobban fog figyelni, mert te jobb vagy nálam ám!

MICCIÓN

Indulok, s elkészíték mindent. Okos légy, szót fogadj! *(Bemegy a házába)*

AISCHINOS

Nahát! Így kell apának lenni, vagy fiúnak lenni?...

Testvér, vagy jóbarát, vajon külön módon csinálná?

Nem kell imádni egy ilyet?... Nem kell szívéünkbe zágni?

710 Arany szívével ím' elérte, hogy fő gondom az, hogy

véletlenül se se bántsam őt meg – éberek vigyázzak!

De mért is állok itt? A lagzit én magam halasztom épp!

(Bemegy Micción házába)

IV.6. DÉMEAS *(fáradtan, jobbról be)*

Kifárasztott e mászkálás. Veszejtse el

Syruست s az útmutatásait nagy Juppiter!

715 A várost végigjártam: és kaput, tavat

találtam – ám a műhelyt nem! S testvéremet

se látta senki ott. De most a ház előtt

én lesben állok itt, amíg elő kerül!

IV.7. MICCIÓN *(kilép a házából)*

Megyek, s a nőknek szólok: nem kell várni ránk!

DÉMEAS

720 Na, itt van végre!... Rég kereslek, Micción!

MICCIÓN

No?

DÉMEAS Íme, más egetverő gazságai

a derék fiúnak!

MICCIÓN Ejnye! Csak nem...?

DÉMEAS Újak és

főbenjárók!

MICCIÓN Ej!

DÉMEAS Nem tudod, ki ő!

MICCIÓN Tudom.

DÉMEAS

Te balga, azt csak képzeled, hogy most is a

725 hárfáslánnyról van szó: polgárleányt...

MICCIÓN *(közbevág)* Tudom.

DÉMEAS

Tudod s eltűröd?

MICCIÓN Mért ne tűrném?

DÉMEAS Mondd nekem:

nem ordítasz? Nem őrzöngsz?

MICCIÓN Nem. Jobb volna tán?

DÉMEAS

Fia lett!

MICCIÓN Az isten áldja meg.

DÉMEAS Vagyontalan
lány!

MICCIÓN Hallottam.

DÉMEAS Még hozománya sincs!

MICCIÓN Igaz.

DÉMEAS

730 Mi lesz most?

MICCIÓN Hát, csak az mi ezzel együttjár:
A lány átköltözik hozzánk.

DÉMEAS Jaj, istenek!
Hát ezt kell tenni most??

MICCIÓN Még többet mit tegyek?

DÉMEAS
Hogy mit tegyél? Ha már kicsit se bánt az ügy,
legalább színleld! Úgy emberi!

MICCIÓN Nos tehát a lányt

735 megkértem, minden kész, meglesz az esküvő.
Nincs mért aggódniuk!.. Ez nem emberibb?

DÉMEAS S neked
különben mindez tetszik, Micción?

MICCIÓN Nem. Ám
megváltoztatni nem tudom: túróm tehát.
Az emberélet: mintha egy kockával játszanál.

740 Ha dobsz s nem úgy esik, mint az legjobb neked,
hozd helyre ésszel azt, amit sorsod hozott.

DÉMEAS
Hozd helyre *ésszel*?? Most dobtál ki húsz minát,
a hárfáslánykáért, akit minél előbb
ki kell raknod – ha nem veszik meg: ingyen is!

MICCIÓN

745 Ugyan, mért kell? Eszemben sincs eladni őt.

DÉMEAS
Hát mit teszel?

MICCIÓN Marad nálunk.

DÉMEAS Az égre, tán
egy házban éljen szajha és családanya?

MICCIÓN

Miért ne?

DÉMEAS S azt hiszed, józan vagy?

MICCIÓN Gondolom.

DÉMEAS

750 Nagy ég! Ahogy én a balgaságod ismerem
te megteszed – hogy együtt nótázhass veled.

MICCIÓN *(szándékosan helyesel Démeas minden ötletére)*

Miért ne?

DÉMEAS S majd az új asszonyka is?

MICCIÓN Bizony.

DÉMEAS

S te táncolsz, kétoldalt a két nővel?

MICCIÓN Lehet.

DÉMEAS

Lehet??

MICCIÓN S ha kell, te is közöttünk!

DÉMEAS Jaj, nekem!

Nem szégyelled magad?

755 MICCIÓN Hagyd el már, Démeas,

dühös mivoltodat, s mint illik, légy te is

fiad menyegzőjére kedves és vidám!

Szólok nekik, mindjárt jövök. *(Bemegy Sóstrata házába)*

DÉMEAS Ti istenek!

Ez élet így? Ez erkölcs? Ez csak örület!

760 Asszony jön pénz nélkül s hárfásleány lakik

velük, pazarló háznép, elzüllött fiú,

s egy vén bolond!.. Ha az Égi Üdv leszállna itt,

e társaságon az se tudna segíteni!

V.1. SYROS *(kilép Micción házából, ittasan, kezében korsó, nem veszi észre Démeast)*

Ujjé, Syroska, jól elláttad önmagad!

A küldetésed teljesítve rendesen:

765 mehetsz...! De miután bent megtöltöttem hasam,

sétálhatnékam támadt kint.

DÉMEAS No nézd csak! Ez

a házirend példája!

SYROS Íme, itt a jó

öreg! Mi van? Miért bosszankodsz?

DÉMEAS Ej, te gaz!

SYROS

Az ám! Csak ontsad itt igédet, Bölcs uram!

DÉMEAS

770 Ha én lennék urad...

SYROS Jól járnál, Démeas!

Én rendbehoznám dolgaid.
 DÉMEAS ...belőled úgy
 példát statuálnék, hogy...
 SYROS Miért? Mit tettem én?
 DÉMEAS
 Mit? Ebben a zűrzavarban, e vétkes ügyben, mely
 alig simult el, itt vedelsz csak, mint ki jól
 végezte dolgát!
 775 SYROS Bár ne jöttem volna ki...!
 V.2. DROMÓN *(kilép Micción házából)*
 Syros, hej, Ctésiphón hivat, siess!
 SYROS Tűnés! *(Dromón visszamegy)*
 DÉMEAS
 Mit mond ez Ctésiphónról?
 SYROS Semmit.
 DÉMEAS Ej, bitang,
 ott bent van Ctésiphón?
 SYROS Nincs.
 DÉMEAS Ez kiről beszélt?
 SYROS
 Ez más, egy ingyenélő hívatlan csupán,
 780 nem ismered?
 DÉMEAS *(belépne a házba)* Megnézem!
 SYROS *(eléje áll)* Állj! Hová?
 DÉMEAS Eressz!
 SYROS
 Nem én!
 DÉMEAS Kezed veszed le rólam, szemtelen?!
 Vagy inkább verjem szét a tökfejed? *(Félrelöki és bemegy a házba)*
 SYROS Bement...
 Bizisten, ez vendégként sem túl kellemes...
 főképpen Ctésiphónnak!... És most mit tegyek?
 785 Amíg e zűr lecseng, egy zugba bújok én,
 s majd ott kialszom ezt a lőrét. Így teszek. *(Középen el)*
 V.3. MICCIÓN *(kilép Sóstrata házából, visszaszól)*
 Mi kész vagyunk, ahogy megmondtam, Sóstrata.
 Ha tetszik... Hát nálunk ki zörget ily vadul?
 DÉMEAS *(feltépi Micción házának kapuját, kiront és bevágja a kaput)*
 Jaj, mit tegyek, mit én? Ordítsak, böggjek-e? *(tragédiából idéz)*
 790 „Te ég, te föld, s Neptúnus tengere...!”
 MICCIÓN Puff neki!

Ez mindent megtudott, azért üvölt. Na kész.

Vihar jön – intézkedni kell!

DÉMEAS Na, itt jön ő:

az ifjak elrontója, ártó mételye!

MICCIÓN

Dühöd hagyd abba, térj magadhoz végre már!

DÉMEAS

795 Hagyom, magamhoz tértem, nincs egy rossz szavam.

Tisztázzuk ezt a dolgot. Itt kimondtuk azt

– s ez tőled jött! – az én fiammal nem törődsz,

s fiaddal én se. Így volt?

MICCIÓN

Tényleg, így igaz.

DÉMEAS

Miért iszik tenálad? Mért hívtad be őt?

800 Mért veszel te nőt neki, Micción? Miért

van több jogod, mint énnekem? Nincs gondom a

tiédre – hát az enyémmre sem szabad neked...!

MICCIÓN

Nem jól beszélsz.

DÉMEAS

Nem?!

MICCIÓN

Ősi közmondás szerint

a jóbarátoknál legyen minden közös.

DÉMEAS

805 Ügyes! Megint egy új szöveggel állsz elő?

MICCIÓN

Figyelj kicsit, ha nincs terhedre, Démeas!

Először is, ha az bánt, mennyit költ a két

fiú, csak ezt vedd számításba, légy szíves:

te két fiút tartottál meg, gondolva, hogy

810 amid neked van, kettejükre épp elég.

Az én pénzem nem számoltad bele, vélve, hogy

én is megnősülök. Tégy hát a terv szerint:

keress, kuporgass, gyűjts, minél többet szerezz

s hagyd rájuk – ezzel nagy dicsőség jut neked.

815 Viszont az én – nem várt – pénzem hadd fogyjon el.

A *tőké*d megmarad s azonfelül mi jut

nekik haszonnak vedd. Ha ebben így teszel,

úgy józan ésszel megkiméled, Démeas,

e gondtól engem, önmagad, s a két fiad!

DÉMEAS

820 A pénz hagyján, az életmódjuk itt a...

MICCIÓN Várj,
tudom, rátérek. Az emberekben, Démeas,
van sok vonás, melyből megítélhetjük ám.
Ugyanúgy tesznek ketten – de gyakran mondhatod:
annak tilos, mit ez büntetlenül tehet!
825 Nem a tett különböz, csak az, ki megteszi!
Az ő vonásaikból én úgy gondolom,
tetszés szerint nevelhetők. Értelmesek,
testvérszeretők és tisztelettudók, eszük
s szívük nyitott. Tehát ők „megtéríthetők”
830 ha kell. Te attól félsz, hogy túl könnyelműek
a pénzügyekben?... Ó, fivérem, Démeas:
a korral általában bölcsőbbek leszünk,
de egy hibát azért a vénség ad nekünk:
amink van, jobban féltjük ám, mint kellene.
835 Megérnek erre ők maguktól.

DÉMEAS Csak nehogy
még ráfizessünk, Micción, a drága jó
szivedre és a fényes elveidre!

MICCIÓN Csend!
Dehogy fogunk, hagyd ezt. Fogadj ma szót nekem:
a homlokod ne ráncold!

DÉMEAS Nem szabad, tudom.
840 Legyen! – Különben is, hajnalban indulunk
fiam meg én vidékre.

MICCIÓN Éjjel is mehatsz:
csak most, ma légy vidám!

DÉMEAS A hárfáslányka is
velünk jön, elviszem.

MICCIÓN *(mosolyogva)* Nagyon jó taktika!
Házadhoz kötheted majd Ctésiphont vele.
845 Csak jól vigyázz rá!

DÉMEAS Lesz is rá gondom, naná:
jó lisztes és kormos lesz, s füstszagú a sok
sütéstől és az örölestől. S pláne hogy
délben, ha tűz a nap, marokszedésre megy:
oly égett lesz és barna mint a szén!

MICCIÓN Remek!
850 Ravasz vagy, lám!... Helyedben kényszeríteném
fiad, hogy akar vagy nem, de együtt háljanak!

DÉMEAS

Kigúnyolsz? Jó neked, hogy ily kedélyű vagy...

Én azt hiszem...

MICCIÓN

Még folytatod?

DÉMEAS

Már hallgatok.

MICCIÓN

Menjünk be hát, tegyük ma azt, mit tenni kell.

(Mindketten bemennek Micción házába. Egy kis ideig üres a színpad)

V.4. DÉMEAS *(kijön Micción házából)*

855 Senki nem tud ám az életével számot vetni úgy,
hogy helyzet, tapasztalat, kor új dolgot ne hozna ott,
arra intve: azt amit te tudni véltél, nem tudod,
és hogy legfőbb elvedet, ha már kipróbáltad, kidobd.
860 Éppen ez történt velem: hát most adom fel én kemény
életmódomat – a sírhoz közel. Miért? Beláttam én:
nincs a nyájasságnál fontosabb az emberek között.
Így igaz, erre az én s fivérem példáján kiki rájöhet.
Ő az életét úgy élte csak: pihent s lakomázgatott,
865 kedves és nyájas, senkit se bánt, mosolyog mindenkire,
csak magának él, magára költ; s dicsérik, kedvelik.
Én viszont a zseémbes és goromba, morcos és komor,
megnősültem. Ez volt ám csapás csak! Jöttek a gyermekek:
új gond. Hajjaj, és amíg én, csakhogy több legyen nekik,
870 hajtottam keményen, ebben tönkrement az életem.
S most az életem végén a fáradtságomért mi jár?
Gyűlölet... S ő munka nélkül is szülői becsben áll.
Őt szeretik, tőlem menekülnek, órá rábízzák maguk.
Őt imádja mindkettő, csüng rajta: engem elhagyott...
Őt szeretnék élve látni, és várják halálomat.
875 Sok verítékkal neveltem két fiam, s megkapta ő
semmiért! Enyém a küzdés, és övé a győzelem!
Most viszont próbálkozom, hogy mit tehetnék ellene!
Szép szóval, szelíd viselkedéssel versengek vele:
engem is szeressenek csak, engem is tiszteljenek!
880 Hogyha adni kell hozzá, s engedni – nem maradok le én.
És ha pénzem elfogy, az se gond, a vénebb én vagyok!...

V.5. SYROS *(kijön a házból)*

Ó, Démeas! Testvéred kéri, el ne menj!

DÉMEAS *(felriad a gondolataiból)*

(Ki az?) – Kedves Syros, mi van? Hogy megy sorod?

SYROS *(bizalmasan)*

Jól...

DÉMEAS Nagyszerű! (Az új természetem szerint)

Tudom.

DÉMEAS Koránál fogva nem lesz gyermeke:

így egymagában él szegény...

MICCIÓN (Mire céloz ez??)

DÉMEAS

Illő, hogy elvedd! (*Aischinoshoz*) Győzd meg őt, hogy így tegyen!

MICCIÓN

Én, őt??

DÉMEAS Te.

MICCIÓN Én?

DÉMEAS Te, mondom.

MICCIÓN Örület!

DÉMEAS (*Aischinoshoz*) Ha férfi vagy

935 vedd rá!

AISCHINOS Apám!

MICCIÓN Szamár, mit adsz te erre?!

DÉMEAS Semmit nem tehetsz:

el nem kerülheted.

MICCIÓN Beteg vagy!

AISCHINOS Én kérlek meg rá, apám!

MICCIÓN

Eredj, bolond!...

DÉMEAS Fiadnak engedj!

MICCIÓN Észnél vagy te, azt hiszed?

Én hatvanéves elmúltam! Hogy is lehetnék ifju férj –
egy vénasszony mellett!... Ti ezt találtátok ki énnekem?

AISCHINOS

940 Tedd már meg! Én ígértem ezt!

MICCIÓN Sajátod osztogasd, kölyök!

DÉMEAS

Ugyan, nagyobbat is kérhetne, nem?

MICCIÓN Nagyobb lehetne még?!

DÉMEAS

Bólints...!

MICCIÓN Ne nyaggass!

DÉMEAS Tedd, ígérd meg!

MICCIÓN Hagyjatok békét nekem!

AISCHINOS

Ha meggyőzőünk...

MICCIÓN Ez már erőszak!

DÉMEAS Légy nagylelkű, Micción!

MICCIÓN *(hezitál)*

945 Szerintem abszurd és bolond dolog, s hozzám pont nem való –
ha így erősködtök, legyen meg kedvetekre...

AISCHINOS Jól teszed!

Méltán szeretlek!

DÉMEAS És... (Kimondhatom – ma vágyam teljesül!)

MICCIÓN

Még volna más is?!

DÉMEAS Itt a legközelebbi rokonjuk: Hégió –
szomszédod is, szegény is, illik hát hogy jót tegyünk vele...

MICCIÓN

És mit tegyünk?

950 DÉMEAS A városszéli kis földed, mit épp kiadsz,
használja ő...

MICCIÓN *Kis föld szerinted?...*

DÉMEAS S hogyha nagy? Csak tedd meg ezt:
menyünknek gyámja, rendes ember – és rokon. Jó helyre megy.

Különben is nem tőlem származik, hanem tetőled, Micción,
ki szépen és bölcsen kimondtad: „Mindnyájunk közös baja,
955 hogy vénkorunkra túlon túl féltjük mink van” – kerüljük ezt
mi hát el. Mert igaz szó és a dolgok rendje ez!

MICCIÓN *(saját szavait nem akarja megcáfolni)* Remek!

Használja hát a földemet, ha kell...

AISCHINOS *(boldogan)* Apám!

DÉMEAS

Most testvérek vagyunk a természetben is!

(Saját kardját döftem belé...)

V.9. SYROS *(kilép a házból)* Parancsod kész van, Démeas!

DÉMEAS

960 Jóravaló legény vagy. – Istenemre, én úgy gondolom,
most Syros kiérdemelte, hogy szabad legyen.

MICCIÓN Szabad??

Mit tett érte?

DÉMEAS Sokat!

SYROS Milyen jó ember vagy te, Démeas!

Én gondoztam kiskoruktól fogva már a két fiad,
úgy nevelve, intve folyton őket, ahogy tőlem kelt.

DÉMEAS

965 Látszik is rajtuk! S hozzá bevásárolni ily hiven!
És szajhát szerezni, dáridózni másnap délig is...
Nem lehet középszerű ki így nevel!

SYROS *(örömben nem veszi észre a gúnyt)* De rendes ez!
 DÉMEAS *(Micciónhoz)*
 Vedd hozzá: ma a hárfáslány-vásárnál is segédkezett,
 buzgó volt, méltó jutalomra. Így javul meg a többi is!
(Micción háza felé int, a szolgákra gondolva. Majd Aischinosra mutat)
 S ő is azt akarja!
 MICCIÓN *(Aischinoshoz)* Tényleg?
 AISCHINOS Úgy szeretném!
 MICCIÓN Hát, ha te
 970 úgy kívánod... Hát gyere: „légy szabad, Syros”
(Elvégzi Syros-on a felszabadítási aktust)
 SYROS Nagy jót teszel!
 Megköszönöm mindnyájatoknak – Démeas, főképp neked!
 DÉMEAS *(gratulál neki)*
 Örvendek.
 AISCHINOS Magam is.
 SYROS Hiszem. Bár boldogságom végtelen
 lenne: Phrygiát, nejemet, szabadnak láthatnám velem...
 DÉMEAS
 Ezt a pompás asszonyt!
 SYROS Ő adott unokádnak épp imént
 975 elsőként tejecskét...
 DÉMEAS Istenemre, ez komoly dolog!
 Mert ha elsőként adott, vitán felül: szabad legyen!
 MICCIÓN
 Mért?? Ezért??
 DÉMEAS Ezért. Ha pénz kell érte, tőlem megkapod.
 SYROS
 Teljesítse mindig minden vágyad, Démeas, az ég!
 MICCIÓN
 Hát, Syros, ma szép napod van...
 DÉMEAS Pláne hogyha, Micción,
 980 megteszed, mit illik ilyenkor, és valamicskét adsz neki
 hogy megéljen: megtéríti ő hamar majd!
 MICCIÓN *(felfortyanva)* Kár belé...!
 DÉMEAS
 Jóralaló!
 SYROS Adj: visszaadom.
 AISCHINOS No, adj, apám!
 MICCIÓN Megfontolom...
 DÉMEAS *(Syros-hoz)*
 Adni fog.

A sorok versmértékei

<i>Tartalom</i>	iambicus senarius	355-516.	iambicus senarius
1-154.	iambicus senarius	517.	trochaicus octonarius
155-157.	trochaicus octonarius	518.	trochaicus septenarius
158.	trochaicus dimeter cat.	519-522.	iambicus octonarius
159.	iambicus octonarius	523.	trochaicus octonarius
160.	trochaicus octonarius	524.	trochaicus dimeter cat.
161.	trochaicus septenarius	525.	trochaicus octonarius
162.	trochaicus octonarius	526.	trochaicus septenarius
163-164.	trochaicus septenarius	527-540.	iambicus octonarius
165.	trochaicus octonarius	541-591.	trochaicus septenarius
166.	iambicus septenarius	592-609.	iambicus octonarius
167-169.	trochaicus septenarius	610.	dactilicus trimeter cat.
170-196.	iambicus octonarius	610a.	iambicus dim. + colon reizianum
197-208.	trochaicus septenarius	611-612.	choriambicus tetrameter
209.	trochaicus octonarius	613.	choriambicus trimeter
210-227.	iambicus octonarius	614-615.	dactylo-trochaicus sorok
228-253.	iambicus senarius	616+617.	choriambicus hexameter cat.
254-287.	iambicus octonarius	618.	trochaicus septenarius
288.	trochaicus septenarius	619-624.	iambicus octonarius
289-291.	iambicus octonarius	625-637.	trochaicus septenarius
292.	trochaicus septenarius	638-678.	iambicus senarius
293-294.	iambicus octonarius	679-706.	trochaicus septenarius
295-298.	trochaicus septenarius	707-711.	iambicus septenarius
299-302.	iambicus octonarius	712.	iambicus octonarius
303-304.	trochaicus septenarius	713-854.	iambicus senarius
305-316.	iambicus octonarius	855-881.	trochaicus septenarius
317.	iambicus dimeter	882-933.	iambicus senarius
318-319.	trochaicus septenarius	934-955.	iambicus octonarius
320.	iambicus octonarius	956-957.	iambicus senarius
321-329.	trochaicus septenarius	958.	iambicus octonarius
330-354.	iambicus octonarius	959-997.	trochaicus septenarius

